

יאמרו דעת

גליון י', סיוון תשע"ו

היוצא לקראת יום השנה החמישי של

מרן ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זללה"ה

בעניני טהרה מטומאת מת

בדין שם משקה במי חטאת ✠ באור יקר בדברי התוס' בדין עשהו כט"מ ✠ בענין שיעור הזאה לדעת רבי יהודה ✠ בשיטת הר"מ דינא דשלל של כובסין ✠ מקצת הלכות טהרה מטומאת מת ✠ דעת הרמב"ם בזמן הטבילה ✠ בענין הזאה בזמנה מצווה ✠ בענין מי חטאת שאין בהם כדי הזאה המטמאים במגע ✠ בחידוש הרש"ש בנוגע בחרב עולה לרגליו ✠ בענין שיעור הזאה לדעת רבי יהודה ✠ ביאור שיעור אזוב שלא נגמל ושנשר נצו ✠ בישוב דעת רש"י בדין טבילת טמא מת ✠ עד מתי היו משתמשים באפר פרה אדומה ✠ באור ענין טהרה מט"מ על ידי פרה אדומה

לבקש את דבר השם דברי זכרון

ישראל מרן ראש הישיבה
רבי מיכל יהודה ליפקוביץ

זי"ע, אשר בלבו התעוררה התשוקה לגאול את סדר טהרות מבדידותו, ומשמיא קא זכו ליה להקים עולה של לימוד סדר טהרות בעיון בדורינו כאשר לא היה זה דורות רבים.

בכוחו הגדול יצא בקריאה לכל שומעי לקחו "מי לד' אלי", לחדש את הלימוד של סדר טהרות בתוככי ציבור אברכי הכוללים, כי סדר טהרות נחשב כמת מצוה שאין עוסקין בה, ויש לגאלו, וחובת העוסקים בעמלה של תורה לעסוק גם בלימוד סדר טהרות, לברר שיטות הראשונים על כל משנה ומשנה, ולהעמיק בסוגיות הש"ס הקשורים לענינים אלו, כדרך שהורגלו ללימוד סדרי נשים ונזיקין. ואכן, בזכות רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון שהקים, אשר סניפיה פזורים ברחבי ארץ הקודש, שם נקבצו מאות ת"ח מופלגים עמלי תורה, הנותנים עמלם ויגיעם ללימוד סדר טהרות בעיון כדרך הלימוד המקובל בישיבות הק' לברר עומק דברי המשנה, התוספתא, והראשונים, בכל ענין וענין, וללמוד סוגיות המפוזרות בש"ס השייכים לכל משנה ומשנה. זכה הדור כולו ולא שער קטן פתח לנו בשערי הדעת, אלא שערים גדולים ורחבים אשר כל מבקש דעת יבוא דרכם לטהר נפשו בטבילה במי הדעת.

בעומדינו לקראת יום השנה החמישי לעלותו לשמי מרום - כ"ו סיוון, הרי שאין מתאים מכך, להקדיש קובץ זה המהווה במה לעמלי התורה העוסקים בלימוד סדר טהרות בעומק העיון, לשמו ולזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה, ונזכה בכך שימליץ טוב עבורינו שנזכה כולנו במהרה לקיום חזון אחרית הימים "ומלאה הארץ דעה את השם" בביאת גואל לציון בב"א, וינהגו כל הלכות טהרה למעשה בבנין בית מקדשינו ותפארתינו.

אחז"ל בגמרא [שבת דף קל"ח
ב'] משנכנסו רבותינו לחרם

ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר הנה ימים באים נאום השם לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר השם, וכתוב ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ד' ולא ימצאו וכו', מאי ישוטטו "לבקש את דבר השם", אמרו, עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות לידע אם טמאה היא אם טהורה היא ואין מבין.

מדברי גמרא זו למד הרמב"ם דתורה בסתם הוא הלמוד בעניני טומאה וטהרה וידיעת דיניהם שהן הנה גופי תורה, ובשכחת ידיעת דינים אלו יחשב שנשתכחה תורה מישראל ח"ו. ועיי"ש בלשון קודשו שהאריך לתאר את מצב השכחה בענינים אלו עד אשר "אם תחזור על ראשי ישיבות כ"ש בבתי כנסיות תמצא יסתפק להן מאלו הפנים מה שבאו בו לשונות הפסוקים הרבים בתורה ובמשנה ומה שהוא יותר מפורש מזה ויותר מבואר".

אמנם הנה בהמשך הגמרא שם מקשינן: אם טהורה היא ואם טמאה היא בהדיא כתיב ביה מכל האוכל אשר יאכל וכו' אלא לידע אם ראשונה היא ואם שניה ואין מבין, ופריך שוב בגמרא הא נמי מתניתין היא וכו' אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר השם ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. ופירש"י הלכה ברורה בטעמים שלא יהא בה מחלוקת. מבואר בגמרא דכוונת המקרא על המצב של שכחת התורה שיהיה, לא יהא זה על השכחה בעיקרי הדינים וההלכות, אלא השכחה שלא ידעו את עומק הדברים, את טעמי הדברים והבנתם.

זכה דורינו למה שלא זכו דורות רבים שלפניו, באשר רוח אלוקים פיעמה בלבו של רבינו הגדול אביהם של

שס"ל לרש"י שמי חטאת בזמן שמטמאים טומאה חמורה אין שם משקה עליהם וכלפי זה דנים את המשקה כמעשה עץ, שמה שצריך שיהיה ראוי לשתייה אין הוא דין במי חטאת עצמם אלא שמשקה הראוי להיות מי חטאת הוא דווקא משקה שאינו סרוח, ולית להו טומאת משקין בזמן שהם מי חטאת והוא מדויק בלשון רש"י טומאה קלה שלא היתה לו עד עתה והיינו שרק שפקע ממנו שימוש עץ מצי לטמא טומאת משקין. וזה מיישב גם אמאי לא אמרינן בזה שאין משקין נהיים לאב הטומאה שהרי כאן הם שימשו מעשה עץ וכמו בכופת שאור. והדין שכל שמטמא טומאה חמורה הוא רק באופן שעתיד לטמא כמות שהוא ללא שחשיב מעשה עץ וכמו בנבלת עוף טהור, אבל אי אינו עתיד לטמא טהור מחמת דין זה, והיינו שכיון שעומד להתבטל מהמשקין האלו שם משקה א"כ לא דנים בהם שסופם לטמא טומאה חמורה. [ובמקד"ד מג כתב בדעת רש"י שס"ל שדינא דסופו לטמא טומאה חמורה הוא רק באוכלין ולא במשקין, אך גם אם נאמר כן מ"מ עדיין צ"ב איך המים נהיים לאב הטומאה וע"כ צ"ל שמעשה עץ שימש, וא"כ גם אם נאמר שהיה להם טומאה קלה מקודם מ"מ גם זה פוקע בשעה שמטמא טומאה חמורה וא"כ כשפקעה דתו לא מטמא טומאה חמורה א"כ גם טומאה קלה לית ליה וע"כ אי אפשר להוכיח מרש"י כן ודו"ק].

ובדעת תוס' נראה, שהגם שאין בטומאת מי חטאת שם מעשה עץ שהרי היו ראויים למשקה כל הזמן מ"מ אין בהם החיסרון שמשקין אין נהיים לאב הטומאה, שזה שייך רק באופן שהמשקה עצמו הוא טמא, אבל במי חטאת נראה שאין המים טמאים אלא הם מטמאים אחרים מחמת ההתעסקות בהם, וזאת משום שאין הם מטמאים את כל הנוגע בהם אלא רק הנוגע בהם שלא לצורך, ולכן הם יכולים להיות אב הטומאה והיינו שהמתעסק בהם יטמא בגדים וגם שלא יתבטל מהם שם משקה ובדעת רש"י נראה שלא ס"ל שטומאת מי חטאת הוא טומאת מתעסקין אלא הוא טומאה ממש. [וכעין זה הוא גם בנבלת עוף טהור, והיינו שסופו לטמא טומאה חמורה ומטמא קלה מעכשיו, וגם לא אומרים בו מעשה עץ שימש דאי היו אומרים בו כן לא היה מטמא כמו שנתבאר, וא"כ כל טומאתו היא רק מחמת מעשה האכילה וכן הוא מבואר ברש"י שם בסוף העור והרוטב].

ובגמ' זבחים עח: מבואר דלא מהני השקה למי חטאת. וברש"י שם ד"ה מלא מי חטאת: "הואיל והם אב הטומאה וחשיבי משום קדושתיהו לא בטלין אלא ברובא" אמנם בתוס' שם ד"ה הא בארו שהוא מטעם שאין זריעה להקדש וכ"ש שאין זריעה למי חטאת שהרי יש להחמיר במי חטאת אפ' יותר מקודש. ונראה דאזלי לטעמיהו, דלרש"י שאין שם משקה על המי חטאת מחמת שהם אב הטומאה וחשיבי מעשה עץ א"כ לא מצי להתבטל למקווה כדין שאר מים, והגם שבאיכות המים הם אותו דבר דמה שהם אב הטומאה גורם להם שלא יוכלו להתבטל למקווה, אמנם תוס' ס"ל שאי משום מה שהם אב הטומאה היה מהני השקה אלא שיש דין שלא סומכים על טהרת זריעה לענין קודש וכ"ש לענין חטאת וא"כ מעיקר הדין היה יכול להתבטל למקווה והיה מהני השקה וזאת מחמת שיש על המים האלו שם משקה והוי כשאר מים.

ובשיטת הר"מ נראה שס"ל כדעת תוס', דאיתא בתוספתא טב"י פ"ב: "חומר במשקין שאין באוכלין וכו' שיש מהם נעשים אב הטומאה וכו' חומר במים שאין במשקין שהמים נעשים לאב הטומאה מה שאין שאר משקין". ובר"מ בהקדמה לפה"מ (עמ' 20 בנדפחמ"ח) וז"ל: "וידוע ממה שהקדמנו שזוהו של זב וורקו ושכבת זרעו ומימי רגליו כולם מאה"ט והם כולם משקין מטמאים וכוללם שם משקין טמאים לפי שהם תולדות למים וכו' והנה מה שאמרה התוספתא חומר במים שאין במשקין שהמים נעשים אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים מה שא"כ במשקין אין ענינו שלא ימצא אב הטומאה במשקין אלא במים לבדם שהרי הדם ג"כ אב הטומאה וזולתי המים לבדם, כלומר אם נעשו מי חטאת ועל כן אמר שהמים נעשים אב הטומאה". והיינו שהתוספתא מתחלקת לשתי בבות, הוא שחומר במשקין מאוכלין ששייך שיהא משקין שהם אב הטומאה כגון דם (וגם ש"ז וזוהו של

ששתתה מי חטאת בשרה טמא מעת לעת רבי יהודה אומר בטלו במעיה" ואמרו שם בגמ' כולה רבי יהודה וחסורי מחסרא וכו' והיינו שמי חטאת שנפסלו אינם מטמאים טומאה חמורה אבל מטמאין טומאה קלה. ונחלקו הראשונים אמאי טמא טומאה קלה. דברש"י משמע שטומאה קלה הגיע ממי החטאת שנגעו בעצמם כשנפסלו וחשיב כאילו מים אלו קיבלו טומאה קלה מעצמם [ושיטת רש"י היא שמגע עצמו לא חשיב מגע בית הסתרים]. אמנם בתוס' שם ד"ה הא בשרה טמא כתבו וז"ל: "משמע דווקא בשרה אבל אדם וכלים לא והיינו משום דנפסלו בהסח הדעת. וא"ת כיון דפרחה מהם טומאה חמורה אפ' טומאה קלה לא ליטמאו וכו' כל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר שרץ וחשיב כאילו נגע בשרץ והיינו דווקא בעוד שסופו לטמא טומאה חמורה אבל כשאין ראוי עוד לטמא טומאה חמורה בעי הכשר וכו' וי"ל דשאני התם ששימש מעשה עץ שימש כדאמרינן בהעור והרוטב לכן שפרש מאביו בעי הכשר אבל מי חטאת צריך שיהו ראויים מתחילה לשתייה ונמצא טומאה חמורה שלהם אינו מטעם מעשה עץ אלא מטעם שיהו ראויים לשתייה אדם דבענין אחר לא היו ראויים להזאה ולכן אף שנפסלו לא פרחו טומאת משקין". ומבואר שאין טומאה זו מחמת שנגעו בעצמם אלא שמעולם לא בטל מהם שם משקה וכה"ג גם לאחר שכבר אינו מטמא טומאה חמורה חשיב כאילו קבל טומאה ולא בטל. [ויסוד דברי תוס' הם בתוס' חולין עג: דמבואר שם חילוק בדין סופו לטמא טומאה חמורה, דאי היה סופו לטמא מחמת מה שהוא כעת כגון מדין אוכל או משקה גם אי פרחו ממנו טומאה חמורה מ"מ מטמא טומאה קלה, אבל אי לא היה מחמת אוכל או משקה כמו שורף פרים ששם גם השורף עור ועצמות מטמא בגדים וא"כ מה שמטמא אין הוא מחמת שם אוכל שבו א"כ אי תו לא מטמא טומאה חמורה גם לא מטמא טומאה קלה, אבל הא מיהת בזמן שמטמא טומאה חמורה מטמא גם טומאה קלה].

ובגמ' חולין קכא: "אמר רבי אסי שונין ישראל בטמאה ועכו"ם בטהורה צריכים מחשבה והכשר מים ממקום אחר. הכשר למה לי סופו לטמא טומאה חמורה וכל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר דתני דבי רבי ישמעאל וכי יותן מים על זרע מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכים הכשר אף כל שאין סופו לטמא טומאה חמורה צריך הכשר ותנא אמר רבי יוסי מפני מה אמרו נבלת עוף טהור צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר מפני שסופה לטמא טומאה חמורה וכו'". והנה דברי רבי ישמעאל תרי הלכות אית ביה. חדא, שמה שעתיד להיות לאב הטומאה לא צריך הכשר מים והכשר שרץ כיון דסופו לטמא טומאה חמורה ומטמא כבר מעכשיו, ועוד שאין אוכלין ומשקין נהיים לאב הטומאה לעולם, ומה שפעמים מצינו אוכלין שמטמאים טומאה חמורה נתבאר בגמ' חולין קכט "אמר אביי הרי שאמרו כופת שאור שיחדה לשיבה בטלה טומאתה לאו דא' דאי ס"ד דא' מצינו לאוכלין שמטמאין טו"ח כשימש מעשה עץ שימש" והיינו שאביי ס"ד שמה שכופת שאור שיחדה לשיבה חשיב כלי הוא אינו מדא', שאי היה מדא' א"כ כיון שהוא מושב הזב והוא אב הטומאה א"כ מצינו לאוכלין שהם אב הטומאה והרי תנא דבי רבי ישמעאל מה זרעים שאין מטמאים טומאה חמורה [והיינו על הדין שאין אוכלין נהיים לאב הטומאה וכמו שמבואר ברש"י, ועוד א"א לומר הוא מדינא דאין אוכלין צריכין הכשר דנוקי לקרא דזרע זרוע שצריך הכשר בשאר אוכלין שאינם מושב הזב]. ותרצה ע"ז הגמ' שמה ששימש אין הוא מתורת אוכל אלא כאילו היה עץ ואין על חפץ זה שם אוכל כלל שהרי התבטל מהשימוש אוכל שבו.

ולכא' צ"ב דברי הראשונים בטומאת מי חטאת לאחר שבטלו, דלרש"י קשה אמאי אין המים טמאים מדין שסופם לטמא טומאה חמורה ומחמת זה יהיה להם טומאה קלה ולא מטעם שנגעו בעצמם, וכמו כל דינא דרבי ישמעאל שסלטט"ח א"צ הכשר, ולדברי תוס' ק' דאי לא בטל מהם שם משקין גם בעודם מי חטאת א"כ מצינו למשקין שמטמאים טומאה חמורה ותנא דבי רבי ישמעאל מה זרעים וכו', ודינא שאינם נעשים אב הטומאה הוא גם במשקין כמבואר ברש"י בחולין [וגם על דברי רש"י קשה קושיה זו].

באור יקר בדברי התוס' בדן עשהו כט"מ הרב מאיר גבאי

בגמ' חגיגה כג: "מתני' דלא כר"א דתנן שפופרת שחתכה לחטאת ר"א אומר יטבול מיד ר' יהושע אומר יטמא ואחר כך יטבול והיונן בה דחתכה מאן וכו' אלא עשאוה כטמא מת בשביעי שלו". ומבואר ששפופרת שחתכה לחטאת עשהו כטמא מת בשביעי שלו שהרי הוא מטמא אדם וגם נטהר בטבילה לחוד. ובתוס' שם כתבו: "עשאוה כטמא מת ב' שלו. כלומר לבתר הזאה וכי תימא א"כ טבילה לא לבעי איכא למימר דאף לאחר הזאה בעי טבילה כדמפרש ר"ת בפ"ב דמגילה דשתי טבילות יש אחת לפני הזאה ואחת לאחר הזאה". והיינו שהקשו היכי משכחת ליה שממש בעי טבילה והערב שמש ועל זה אמרו שמה שהוא כטמא מת בשביעי שלו היינו שלאחר הזאה, וא"כ הקשו הרי לא יצטרך טבילה מחמת כן כיון שכבר נגמרה טהרתו ועל זה אמרו שיש שתי טבילות כמו ר"ת.

ויש לעיין מה הביאו דווקא מדברי רבנו תם, הרי עיקר חידוש ר"ת הוא הטבילה שלפני ההזאה ולא הטבילה שאחר הזאה, וגם אלמלא ר"ת היה צריך טבילה ואמאי דווקא אי יש שתי טבילות, ויבואר לקמן.

והנה עיקר חידושו של ר"ת נסוב על המשנה במגילה כ: "אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר", ובגמ' שם אמרו: "ולא טובלין ולא מזין וכו' דכתיב והזה הטהור על הטמא [וגו'] ביום השביעי ואיתקש טבילה להזיה". ובתוס' במגילה שם הביאו לרבנו תם שיש שני טבילות אחת כדי לקבל הזאה וזהו מה שאמרו בכמה מקומות לא מצינו הזאה ללא טבילה, ועוד יש טבילה אחרת לאחר מכן ביום השביעי. ואת הטבילה הראשונה כדי לקבל הזאה יכול לעשות בערב יום השביעי ולמחרת יזה ויטבול. ולפי רבנו תם המשנה מתפרשת שהוא טובל בלילה היינו בלילה שקודם השביעי ולאחר מכן מזה ביום. [והנה מה שכתב רבנו תם שהטבילה הראשונה היא מחמת שלא מצינו הזאה ללא טבילה, נראה מזה שהוא מדא', אמנם בתוס' ישנים בימא שם כתבו שהוא מדברי סופרים].

ובתוס' רעק"א על המשניות במגילה שם, הקשה על דברי התוס' דמה הכריחם לומר שתמיד יש שתי טבילות וממילא לא יכול להיות שאחד מהם ביום דווקא, דיש לומר מסברא שטבילה זו היא כטמא שרץ הטובל ביומו, ולכן אי רוצה לטבול בלילה מקודם כדי לקבל הזאה א"כ יוכל גם לטבול לאחר מכן, אבל אי יטבול רק טבילה אחת ביום יעלה לו במקום שניהם, דהרי היא טבילה לפני הזאה וגם היא ביום הטבילה וכמו טמא שרץ שטובל ביומו, ונשאר בצ"ע. [והנה מה שהקשה רעק"א מה הכריחם, הרי התוס' הביאו מהספרי מניין שאם הקדים הזאה לטבילה לא עשה כלום, וממילא מוכח שיש טבילה לאחר הזאה ולפני הזאה, אמנם לפי רעק"א יתפרש זה היינו רק הטבילה שלפני הזאה בלילה היא מה שלא עשה ולא כלום אבל אי היה ביום היה מהני]. עכ"פ חזינו בברור מדברי רעק"א, שהאי טבילה ביום השביעי היא כטבילת טמא שרץ ביום טומאתו, אלא שתמיהתו על תוס' היא אמאי אמרו שהוא מסדר טהרת הטמא ולפי זה לא הבינו על מה קאי הך משנה שהטבילה ביום דווקא, ומיניה שתוס' ס"ל שלא יהני מה שהוא טובל אחת ביום דהגם שהוא עולה לפני הזאה מ"מ בסדר הטהרה יש לו לטבול לאחר הזאה ג"כ ואינה כטמא שרץ, והיינו שטבילה זו היא כמו טבילת מצורע וסדר טהרתו כך היא סדר הטהרה מטומאת מת שיהא הזאה וטבילה.

ולעיל הוקשה אמאי כתבו תוס' שהוא דווקא אי יש שתי טבילות ודווקא כמו רבנו תם, הרי כל חידושו של רבנו תם הוא הטבילה לפני הזאה ולא הטבילה שאחרי ההזאה ואת זה סוברים כולם, אלא לפי מה שנתבאר שטבילה זו היא מסדר הטהרה דווקא הביאו מר"ת, שבאמת אי לא היה סדר הטהרה והיה צריך שתי טבילות היה עכ"פ צריך שיהא טבילה אחת קודם הזאה ובגזרה שגזרו עליו טומאה כערך טומאת שביעי אחרי הזאה, מסתמא גזרו כערך הזאה שקדמה לה טבילה ביומא ולא כאילו כטבל מבערב, וא"כ לא יהא צריך טבילה לאחר מכן, וכדברי רעק"א, אמנם לפי ר"ת שיש שני טבילות והוא סדר טהרה אפ' אי היה טבילה אחת ביומא מ"מ יש לטבול שוב וזה אותה טבילה שמטבילין את הכלי הזה, והיינו שלפי רבנו תם תמיד יהא טבילה לאחר הזאה כיון שהוא סדר טהרה ולא טבילת טמא שרץ מטומאתו, ולכן כתבו דווקא שהוא לפי רבנו תם.

בענין שיעור הזאה לדעת רבי יהודה הרב דוד חיים מושקוביץ

במשנה פרה פי"ב מ"ה: "כמה יהא במים ויהיה בהם כדי הזיה כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה. רבי יהודה אומר רואים אותם כאלו הן על אזור של נחשת". ובאור מח' רבי יהודה ורבנן, דלרבנן צריך שיהא שיעור הזאה בפועל והיינו גם מה שהאזור בולע הוא בכלל השיעור ואי היה שיעור הזאה שהוא ללא מה שהאזור בולע לא מטמא במשא מפני כן. ולרבי יהודה, לא משגיחים במה שהאזור בולע, והיו משערים כאילו היה של נחושת שאינו בולע והוא שיעור יותר קטן מדברי חכמים, ולא נתבאר אי באמת לרבי יהודה הוא צריך שיעור יותר גדול בשביל הזאה, דכיון שסוף סוף האזור בולע לא נשתייר בו שיעור, אמנם בר"ב כאן והוא מהר"ש כת"י כתב: "דרואים המים הבלועים באזור כאילו הן בעין להשלים שיעור הזאה להיות הנושאן טמא. והא דכתיב ומוזה מי הנדה דדרשינן מיניה לנושא כשיעור הזאה, היינו שאילו היו בעין היה בהן שיעור הזאה". והיינו שלפי רבי יהודה הכונה היא שראויים את המים שבלע האזור כאילו הם בעין ומצטרף מה שבלע האזור למה שחוצה לו, ואין הכוונה שלא משגיחים בשיעור זה אלא חשיב כאילו הוא בעין, וזאת משום דכתיב ה"מזה" ומשם ילפינן לכל הנושא שהוא מטמא, ולא יתכן שמוציא קרא מפשטיה, ולכן באמת לרבי יהודה אי הוא עצמו הזה בשיעור כזה שהיה על האזור נטמא דחשיב כאילו היה בעין, אבל הא מיהת לכא' אין ההזאה עצמה כשרה כיון שלא היה בה שיעור שמגיע אל המזה והאזור כיון שהאזור בלע.

וההבנה בדברי הר"ש שלא יתכן שבמה שאמרה תורה שיעור של כדי הזאה וזה מה שמטמא במשא שיהא תלוי במה שהאזור בולע שאין כל האזובים שווים שיש שבוולע יותר ויש שבוולע פחות, ולכן שיעור ההזאה כדי לטמא במשא הוא שיעור קבוע שכאילו היה האזור של נחושת, ושיעור זה הוא מהלכות שיעורין כיון שהוא נקבע ללא התחשבות באזור [ולענין הכלי נראה שלא חשו בו, כיון שצריך שהמעשה טבילה באזור יהא במים כאלה שיש בהם שיעור ודאי שהוא צריך להטביל במים עם שיעור וזה כמובן לאחר שכבר הכלי בלע, ולכל נושא מים שיש בהם שיעור הזיה לא מתחשבים במה שיכולים להיות בכלי והכלי יבלע, כיון שיכול להזות בכלי של נחושת ולא יבלע מהני]. ואמנם לרבנן נראה הוא שיעור מציאותי שיש בו כדי הזיה כולל מה שהאזור בולע והיינו מה שהוא באמת צריך כדי להזות.

ובגמ' נדה יג: מייתי הגמ' לדברי רבי יהודה כאן, וכתב על זה התוס' הרא"ש: "וא"ת האין יזה והאמרין לעיל פ"ק דשיעור הזאה הוא כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה ואי בליעת הכלי הוי בכלל שיעור זה א"כ לא ישאר כדי לטבול ראשי גבעולין ואין יוכל להזות וי"ל דנהי דלא ישאר כדי טבילת ראשי גבעולין יטבול ראשי העלים שבראש האזור". ויש לעיין בדבריו, דמה הביא ממרחק לחמו בפ"ק, הרי היא היא המשנה שעליה קאי דברי רבי יהודה, ועוד אמאי כתב בליעת הכלי הרי כאן מיירי באזור, ועוד מה תרץ הרי אי השיעור הוא כדי שיזה בראשי הגבעולין מה מהני מה שיש בו שיעור להטביל את העלים. והיה נראה לפרש בדבריו שקאי אדברי רבנן, ולכן הביא את ריש המשנה, דהגם שהם חשבו מה שהאזור בולע שיש להשלים שיעור זה מ"מ עדיין הכלי עצמו בולע, ועל זה כתב שמ"מ כלפי הכלי מהני מה שהוא יכול להטביל בו את ראשי העלים, אבל יותר נראה לפרש שכוונתו היא להקשות על דברי רבי יהודה, דהגם שאין משגיחים במה שהאזור בולע מ"מ הרי אין בו שיעור ושאלתו היא על האזור דווקא ולא על הכלי, וכתב שמ"מ מהני מה שהוא מטביל בו את ראשי העלים להזות שהוא בכלל טבילת אזור ולא בעינן בגבעולים ממש לגבי הזאה, והיינו שלשיעור הזאה הוא בדווקא אי היה בו שיעור גבעולים, אבל לענין כשרות ההזאה מהני אי היה בעלים, ובא ליישב את מה שהוקשה לעיל דהיאן יתכן שלרבי יהודה השיעור הוא כאילו אינו בולע והרי הוא באמת בולע ואין בו שיעור ועל זה כתב שהגם שהוא בולע וחסר בו השיעור של גבעולים מ"מ ההזאה כשרה כיון שהוא יכול להטביל בעלים, וא"ש לשון הכתוב שהמזה טמא וההזאה ג"כ חשיב הזאה כשרה.

בשיטת הר"מ בדינא דשלל של כובסין הרב דוד הורן

בר"מ (פי"ב ה"ד) מהלכות
פרה אדומה: "כלים המפוצלין

שמחוברין זה לזה במסמרים. כגון מספורות של פרקים ואיזמל של רהיטני וכיוצא בהן. בשעת מלאכה חיבור לטומאה ולהזיהה. שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לזה ולא לזה. כיצד הן חיבור לטומאה ולהזיהה. שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה נטמא השני. ואם הזה על אחד מהן בשעת מלאכה עלתה הזיהה לשניהן וכאילו הן גוף אחד. וכיצד אינו חיבור לא לטומאה ולא להזיהה. שאם נטמא אחד מהן שלא בשעת מלאכה לא נטמא חברו. ואם נטמאו שניהן והזה על אחד מהן שלא בשעת מלאכה לא טיהר חברו אע"פ שהן מחוברין וזהו דין תורה. אבל מדברי סופרים גזרו שיהיו חיבור לטומאה אפילו שלא בשעת מלאכה גזירה משום שעת מלאכה. ולעולם אם נגעה באחד מהן טומאה נטמא חברו. וכן גזרו עליהן שלא יהיו חיבור להזיהה אפילו בשעת מלאכה גזירה משום שלא בשעת מלאכה. ולעולם אם הזה על אחד מהן לא טיהר חברו עד שיזה גם עליו. הנה למדת שכל מקום שאתה שומע חיבור לטומאה ואינו חיבור להזיהה אין זה אלא גזירה מדבריהם על הדרך שביארנו". וכן שם הביא לדינא דשלל של כובסין: "שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים והן עומדין להתירן אינו חיבור להזיהה והרי הן חיבור לטומאה".

והקשה רעק"א (הובא שם על גליון הר"מ) דהר"מ לעיל כתב שכל מקום שאתה שומע שהוא חיבור לטומאה ולא להזאה הוא חיבור מחמת גזרה כדרך שגזרו בכלי של פרקים, ואילו בשלל של כובסין אין הוא מחמת גזרה של כלי של פרקים דהרי גם בשעת מלאכה אין הוא חיבור מד"ת כלל וא"כ חיבור של שלל כובסין אין הוא מחמת אותו טעם גזרה.

והנה בגמ' שם בשבת מבואר חלוקה של ג' מיני חיבורין, חדא מה שיש שלל של כובסין, וכן בית הפך ובית התבלין שהוא כלים שהמחברין לתנור ולרבי מאיר הרי הם מטמאים במגע אבל לא באויר, וכן לאחר מכן מייתי הגמ' לדינא דכלי של פרקים. וז"ל הגמ' שם: "רמי ליה ר' ירמיה לרבי זירא תנן שלל של כובסין ושלשלת של מפתחות והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה עד שיתחיל להתיר אלמא שלא בשעת מלאכה נמי חיבור ורמינהו מקל שעשה יד לקורדוס חיבור לטומאה בשעת מלאכה בשעת מלאכה אין שלא בשעת מלאכה לא א"ל התם שלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזורקו לבין העצים הכא שלא בשעת מלאכה נמי ניחא ליה דאי מיטנפו הדר מחוור להו בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו משמי דרב כהנא ואמרי לה משמיה דרבא מאן תנא הא מלתא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו א"ר יהודה אמר רב ר"מ היא דתנן

בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דברי ר' מאיר ור"ש מטהר בשלמא לר"ש קסבר לאו ככירה דמו אלא לר' מאיר אי ככירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו אי לאו ככירה דמו אפילו במגע נמי לא ליטמו לעולם לאו ככירה דמו ורבנן הוא דגזרו בהו אי גזרו בהו אפילו באויר נמי ליטמו עבדו בהו רבנן היכרא כי היכי דלא אתי למשרף עליה תרומה וקדשים תנו רבנן מספורות של פרקים וכו'". והנה הראשונים (רש"י, תוס', רמב"ן) כתבו שהגמ' רצתה לומר שדינא דשלל של כובסין הוא כר"מ, ובאמת כן ס"ל גם למסקנה [אלא שלדעת הרמב"ן גם דינא דיד דקורדוס הוא ג"כ כרבי מאיר]. ובתוס' הוסיפו שגם בשלל של כובסין יש הכר דלא למשרף עליה תרומה וקדשים והוא מה שהוא אינו חיבור להזאה, [וזה דבר חידוש שמצינו שההכר הוא לא במה שהוא נטמא אלא במה שהוא נטהר שלא ייני ליה טהרה אלא בהזאה על כל אחד] וא"כ נמצא שדינא דבית הפך ובית התבלין של תנור כולו יסודו חד דינא דכל המחובר לו הרי הוא כמוהו האמור שם בסוגיא.

אמנם בפרוש ר"ח כתב על דברי רבי מאיר "ונדחתה". וכנראה באור כוונתו, שהגמ' רצתה לומר שדינא דשלל של כובסין הוא כרבי מאיר ועל זה אמרו שאינו כן שכל מה שרבי מאיר אמר הוא במחובר לו ואית ביה הכרא, אבל בשלל של כובסין אין הכר כלל, וכנראה מאן לומר כדברי תוס' שיש הכר במה שלא מהני ליה הזאה דלא מצינו הכר כזה לגבי לא לשרוף תרומה וקדשים, וא"כ נדחה מה שרצו לומר שהוא כרבי מאיר אלא הוא כרבנן. וא"כ נמצא אליבא דרבנן דאין כלל של כל המחובר לו הרי הוא כמוהו, וא"כ טעם הגזרה הוא רק מחמת כלי של פרקים, והיינו שכיון שיכול להיות כלי שהוא חיבור בשעת מלאכה והוא חשיב כלי אחד ונטמא זה נטמא זה, גזרו גם בכל כלי שיכול להיות נראה ככלי אחד כגון שלל של כובסין שהוא יטמא כולו אך לא תהני ליה הזאה, וכיון שהכל יסודו חד כתב הר"מ שכל מקום שאתה שומע חיבור לטומאה ולא להזאה הוא מחמת היותו דומה לכלי של פרקים.

ויש עוד נפק"מ אי הגזרה הזו היא מחמת כל המחובר לו הרי הוא כמוהו אליבא דרבי מאיר או שהוא מחמת גזרה של כלי של פרקים, דאי הוא משום כלי של פרקים בעינן בו שיהא דומיא דשעת מלאכה, ולמסקנה אמרו שבשלל של כובסין תמיד חשיב שעת מלאכה, והיינו מלאכתו של החיבור עצמו, אמנם לרבי מאיר בבית הפך כל דבריו הם מחמת שחשיבי מחוברים הוי ככלי אחד, ושם הרי אין מלאכתו של זה כעין מלאכתו של זה, ואין בו נדון כלל של שעת מלאכה, ואתו דברי הר"מ על נכון.

>>המשך מעמוד ב

זב) משא"כ באוכלין שבשום פנים אינם אב הטומאה, וכ"ז בשאר משקין שהם אבה"ט מתחילת ברייתם אבל במים יש חומרא נוספת שהתחדש בהם אב הטומאה בהיותם למי חטאת. וכן הוא בספר בהל' אה"ט פ"י ה"ז ט' וז"ל: "האוכלין לא אב יהיו טומאה לעולם לא מד"ת ולא מדברי סופרים וכו'", המשקין יהו אב הטומאה מד"ת כגון מי חטאת ורוק של זב ומימי רגליו וכו'. ע"כ. והנה אי אפשר לומר שבמי חטאת המים הם מעשה עץ, דא"כ גם אוכלין יכולים להיות אב הטומאה, אע"כ שנשאר על המים שם משקה ובכל זאת הוא אב הטומאה, וצ"ל כמו שנתבאר לעיל בדברי תוס' שמה שמי חטאת הם אב הטומאה אין הוא ממש טמא אלא רק מטמא את המתעסקים בו ולכן יכול להיות אב הטומאה אפ' אי אינו מעשה עץ שימש.

ובמשנה פרה פ"א מ"ג הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת נטמא. ובר"ש שם כתב שהוא משום מעלה בעלמא. ובר"מ

פי"ג מהל' פרה ה"א כתב בבאור המשנה שמיירי שהיו מים לנתמלאו לחטאת ולא מי חטאת ממש, אבל בפה"מ כתב שמיירי במים המקודשים ובכל זאת מטמא את הבא ראשו ורובו. ובמל"מ שם באר בדעת הר"ש שהמעלה כאן היא במה שלא צריך שיעור ג' לוגין מים אלא כל מים מטמאים אותו לחטאת, והביא שם עוד שיש עוד מעלה שטהור נטמא בג' לוגין רק שהם דרך נפילה ולא דרך ביאה, וכן ס"ל לר"ש במק"א, אמנם במי חטאת ל"צ שיעור. ונראה שגם הם לטעמייהו אזלי, שהר"מ ס"ל שכיון שיש על המי חטאת שם משקה אפ' שהם מטמאים את המתעסקים בהם מ"מ חשיבי מים לענין זה והבא בהם ראשו ורובו נטמא ככל שאר מים. ובדעת הר"ש נראה שס"ל שמי חטאת אין עליהם שם משקה דבפ"ט שם כתב כדרך שכתב רש"י שמי חטאת שנפסלו הוא מטעם מגע עצמו ולא מטעם ראיות משקה, וא"כ מה שהם מטמאים את הבא בהם הוא אינו מדין כל משקה אלא זה הוא המעלה בעלמא שיש במי חטאת.

במשנה כלים פ"ב: "הטהורים שבכלי חרס וכו' הטפי שהתקינו לענבים וכו'". מבואר במשנה כמה כלים שהם מחרס והם טהורים, ואחד מהם הוא הטפי שהתקינו לענבים. וכתב הר"ש שם שהמדובר בזה הוא בטפי קטן שהיה כלי קיבול והיה יכול לקבל טומאה, והוא יחדו וגם עשה בו שינוי מעשה שיוכל להיות כפוי על ענבים לשומרם, ובזה הוא אינו מקבל טומאה. ויש לעיין, דהנה בכל הכלים מה שמהני שינוי מעשה הוא מדין שבירה, ואלמלא החידוש של שבירה היתה הטומאה נדבקת בכלי עד שיטבול, ובכלי חרס עד שישבר ממש. ויש לעיין אי בגדרי שבירה שאר הכלים וכלי חרס שווים, ומצינו במקום אחד שאינו כן, דכלי חרס אין לו טהרה אלא שבירה, דבתוספתא איתא והובא כן בר"מ בריש הלכות מקוואות: "כל הכלים שנטמאו יש להן טהרה במקוה חוץ מכלי חרס וכלי זכוכית וכן המפץ, כלי חרס נאמר בו ואותו תשבורו ואין לו טהרה אלא שבירה, אפילו חיבורו בקרקע ואפילו קבעו במסמר ואפילו מלאהו סיד או גפסים הרי הוא כמו שהיה עד שישבר", וכנראה הכוונה שמה שחברו לקרקע הוא גם באופן כזה שבשאר הכלים היה מועיל, דבשאר הכלים כלי שנטמא וחברו לקרקע לא נטהר אלא עד שיבנה עליו [כלים פכ"ב]. דאז עשהו בבנין, ובכלי חרס אינו מועיל אלא אין לו טהרה אלא שבירה. וכיון שכן יש לעיין בדברי הר"ש היאך יהי שינוי מעשה בכלי חרס לומר שלא יקבלו טומאה, הרי כיון שאין לו טהרה אלא שבירה, הגם שעשה בו שינוי מעשה לא עולה מטומאתו, ובשאר כלים כה"ג יכול לעלות מטומאתו דשם מהני גם פנים חדשות לכלי, כמו שמהני שינוי מעשה וכביכול אין זה הכלי הקודם, [שבת קיב ואכ"מ], אך בכלי חרס אינו מועיל זה ולכן לא יהי ליה טהרה. ובכל המשיניות לא מצינו לדבר זה חבר שיכול להיות שינוי מעשה בכלי חרס, ובאמת הר"מ שם בפה"מ כתב שטפי שהתקינו הכוונה בשעת עשייתו, כלומר שמעולם לא נראה לידי טומאה או קבלת טומאה, ודברי הר"ש צ"ע.

האם יתכן טומאת כלי חרס ללא מחיצות?

במשנה כלים פ"ו מ"ב: "כירת הטבחים בשמן שהוא נותן אבן בצד אבן נטמאת אחת מהם לא נטמאו כולם", והוא סוג של כירה שעושה הטבח שיש לו כמה וכמה קדרות לבשל בהם בבת אחת, והוא מעמידם באבנים זה ליד זה, ומורח אותם בטיט למטה, וכיון שכן יש להם דין של תנור וכירה, שהוא טמא. ובגלל שיש כאן כמה וכמה כירות שעליהם הוא מבשל, אם נטמאת אחת מהם לא נטמאו כולם כיון שהם נחשבים לכמה וכמה כירות ולא לכירה אחת גדולה.

ומפשטות לשון המשנה נראה שלא נטמאו כולם היינו שלא נטמאו כל הכירות יחד, אבל מ"מ שני אבנים לפחות טמאים שעליהם הוא שופת את הכירה ולכן מה שביניהם טמא, ואוויר הכירה מוגדר בשטח שבין שניהם, והוא המחיצות. אמנם בא"ר שם יש דבר חידוש, וז"ל: "וצריכים האבנים זה לזה לשפות עליהם את הקדרה אבל כירה זו שנותן זה בצד זה אין צריך אבן לזה ולזה הואיל וסמוכים והאש עורך סביב האבן ולמה לי לשפות הקדרה על שני אבנים על אבן אחת יכול לשפות הלכן אם נטמא אחד מהם לא נטמא חברו", ומבואר מדבריו חידוש גדול, שאין המכוון במשנה שנטמאה אחת מהם היינו שנטמאה כירה אחת והיא מורכבת משני אבנים, אלא נטמאה אחת מהם היינו אבן אחת מהם שהיא עצמה טמא מדין טומאת כירה. ויש לעיין היאך יהא אוויר לכירה זו, וגם אם נרצה לומר שמה שהיא נטמאת היא רק מדין מגע שנגע באבן הזו, זה לא יתכן כיון שאם אין לה תוך הרי היא פשוטי כלי חרס ואינם טמאים כלל, וע"כ יש כאן תוך דכל מקום שיש טומאת כלי חרס תנור וכירה יש תוך. וא"כ נראה שמה שכלי זה טמא, הוא מקום שפיתת הקדרה אפי' אי אין לו מחיצות, כיון שעורך האש מסביב לאבן ויש גבול לקיבול הקדרה שיכול לשפות, א"כ גבול זה הוא המגדיר מחיצות לכלי חרס, וא"כ נמצא שבאמת ישנו כלי חרס שהוא טמא ללא מחיצות, אלא שהגדרת חלל תוכו הוא על ידי משהו אחר, והוא הקדרה שעליו, שהיא סימן לגבולות הכלי והתוך.

במשנה טבול יום פ"ג: "המערה מכלי לכלי ונגע טבוי בקילוח אם יש בו יעלה באחד ומאה" והיינו שהיה יין של תרומה שעירה מכלי לכלי ונגע טבול יום בניצוק, שטבול יום, שהוא טמא שטבול ועדיין לא העריב שמשו פוסל את התרומה, אם יש במה שנגע שיעור לבטל את התרומה שהוא מאה ואחת מותר הכל. ונחלקו הראשונים מהו מקום מגעו לענין זה. דבר"מ איתא שכל מה שהוא פוסל הוא מקום מגעו ממש ולא כל העמוד וזאת משום שניצוק הוא אינו חיבור. וכן הוא בפרוש הר"מ על הא דאיתא בפ"ח דטהרות מ"ט ניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה שמיידי שהיה מערה משקין על השרץ וחטף מהמשקין שהיו באויר שהמשקין הללו טהורים ולא טמא אלא המשקין שנגעו בשרץ בלבד. ונראה מזה שמה שניצוק הוא אינו חיבור שאינו חיבור כלל לא לחבר אחרים וגם לא לחבר את עצמו.

אמנם בר"ש כתב: "הקילוח לבדו נפסל דניצוק אינו חיבור", ונראה מזה שמה שהניצוק הוא אינו חיבור הוא רק לענין שלא חשיב חיבור בכלי העליון לכלי התחתון, אבל לעצמו חשיב כל הקילוח כאחד והוי חיבור ולכן אי יש מאה ואחת כנגד כל העמוד שהיה בזמן מגעו מותר בשתיה. וכן הוא בפרוש הר"ש פ"ד דמקוואות מ"ד, שפרש שם תוספתא, בהא דאין מטבילין בגל משום שאין מטבילין באויר וכתב שם וז"ל: "הכא צריך לטעמא דאין מטבילין באויר דמעין מטהר בזוחלין ומטעם דקטפרס וניצוק אינו חיבור לא היה יכול לפסול דאפשר שיש מ' סאה ביחד באויר" ע"כ. ומבואר מדבריו שאי היה באויר ארבעים סאה שהם שיעור טבילה בפני עצמם שלא צריכים לצרוף אחר לא חשיב ניצוק וכשר היה מטעם זה, שכל מה שאין ניצוק חיבור הוא רק לחבר מקוואות.

על דברי הר"ש שניצוק חשיב חיבור לעצמו ק' מהגמ' נזיר נ: דמבעיא לגמ' התם אי יש ניצוק באוכלין או לא, ומייתי להוכיח מחלב המת שהוא שלם והתינו טמא, ואמאי הרי במחבת עצמו הוא זז מכאן לשם וא"כ הוי קטפרס וניצוק, ודחי לה כגון בקפא על פני הכלי [והיינו שלא היה קטפרס כלל]. ולפי הר"ש שכל החסרון בניצוק הוא מפני שאינו מחבר עליו לתחתון אבל לעצמו הוי חיבור, ק', הרי כאן מיירי לגבי חיבור לעצמו וא"כ מה מייתי ראיה לניצוק באוכלין.

ומה שעוד קשה לדברי הר"ש הוא המשנה באהלות פ"ג מ"ג: "נשפך באויר אם היה מקומו קטפרס והאהיל על מקצתו טהור היה אשבורן או שקרש טמא". והיינו שהיה רביעית דם שהוא שיעור דם לטמא באוהל, ונשפך במקום ללא גג, אם המקום שעליו נשפך הוא קטפרס לא חשיב חיבור לענין לטמא באוהל אי האהיל על מקצתו [ואי האהיל על כולו אי יש מאהיל וחזור ומאהיל טמא] ואי היה מקום כינוס חשיב חיבור גם לענין אי האהיל על מקצתו וטמא. וק' הרי ניצוק וקטפרס הוי חיבור לעצמו א"כ אמאי כאן אינו טמא הרי כאן אינו מחבר משקין אחרים והיה לו להיות חיבור לענין לטמא באוהל, וצ"ע.

תיקון טעות

בגליון הקודם נשאלה השאלה היאך יתכן שאדם האוכל חולין בטהרה, יהא בדרגת טומאה כזו, שיוכל לאכול, אבל לא לשנות, ונאמר שם שדבר זה יתכן במי שנטמא מטומאות של ח"י דבר שהוא שני לטומאה, כגון שנגע בספר, או שבא ראשו ורובו במים שאובים. ובהמשך הדברים נאמר שכל זה הוא אינו לדעת הר"מ, דבדעת הר"מ יש חילוק בדין משקין נהיים תחילה, ונפלה שם טעות, והיה נראה משם שהמשקה הוא שני לטומאה, אך לא היה דכל משקה שנטמא הרי הוא ראשון לטומאה ולא יתכן משקה שהוא שני לטומאה לדעת הר"מ [וכמ"ש הוא עצמו בהקדמה לפה"מ, מיהו יש מקומות שמצינו משקה שהוא שני לטומאה יעוין בר"ש ריש פ"ג דטהרות, ובאמת לר"מ שם דרך אחרת בסוגיא].

א. כל הטמאים עולים מטומאתם בטבילה. ויש מהטומאות של טומאת מות שכדי להיטהר מהם יש להזות על הנטמא ממי חטאת, ביום השלישי והשביעי לטומאתו, וטובל, ונטהר מטומאת מות.

ב. לא כל הטומאות הבאות מן המת מחייבות הזאה^א.

ג. עם הארץ שבא להזות לפנינו, אין הוא נאמן לומר שהיום הוא השלישי שלו אלא הוא צריך למנות שלושה ימים לפנינו ואז מזים עליו הזאת שלישי^ב.

ד. כיצד היא ההזאה, טובלים האזוב במי חטאת ומזים על הנטמא ביום השלישי וביום השביעי. וכל מקום גלוי שהגיע הזאה אל גופו עולה לו הזאה זו^ג. והלשון אינה בכלל זה אלא הרי היא כבית הסתרים לענין הזאה^ד. והדין הזה הוא גם בכלים, דצריך שיבואו מים במקום הגלוי^ה.

ה. המזה על ידות הכלים, אם היד היא קדושה, כלומר שיש מקום בכלי שעשוי לקבל את היד, אפשר להזות במקום זה. אמנם, אי היד היא חדוקה^ו, כלומר שיש ליד לשון והוא נכנס לתוך הכלי, לא עלתה הזאה לכלי זה^ז.

ו. כדי להטהר מטומאת מות לא די בהזאה, אלא יש לטבול ג^ח. ונחלקו הראשונים בדין הטבילות שיש על טמא מות לטבול. דעת ר"ת שיש על הנטהר לטבול שני טבילות, אחת לפני הזאה ואחת לאחר הזאה^ט. אמנם דעת שאר הראשונים^י שיש עליו לטבול פעם אחת בלבד לאחר הזאה ואת הטבילה הזו יכול לטבול לאחר הזאה.

ז. נחלקו הראשונים בדין השהיה המותרת בין ימי ההזאה. דעת הראב"ד היא שלעולם יש להיות הפרש ארבעה ימים בין הזאה להזאה^{יא}. דעת הר"מ שאי הזה בשלישי וחכה עד היום

א. בבעל המאור חולין עא כתב שהנוגע בחרב כחלל אינו צריך הזאה, אלא הוא רק טמא שבעת ימים. ומוכח מכאן שטומאת שבעה ודין הזאה הם לא תלויים אחד בשני.

ב. ודין זה נאמר לחברים, שאין ע"ה נאמן להם לומר שהיום הוא השלישי שלו, ואם ילך לע"ה חברו שיש לו מי חטאת והוא מאמין לו יכול להטהר, דכל הדין הזה וכן כל נאמנות ע"ה היא רק כלפי חברים אבל לא כלפי ע"ה בעצמם.

ג. גמ' קידושין כה. במח' רבי ורבנן, וקיי"ל כרבי, ודין זה נלמד מטבילה שדווקא מקום שבגלוי.

ד. גמ' קידושין כה. לענין השפתים עצמם הרי הם גלויים, ואודם שבשפתיים היינו החלק האדום בראש השפה שמשיק העליון לתחתון הרי הוא כגלוי לענין הזאה וטומאה ואינו חשיב בית הסתרים, אמנם לענין טומאת נגעים חשיב בית הסתרים, יעוין בכ"מ ריש פ"ו מהלכות טומאת צרעת.

ה. כיון הוא נלמד מטבילה, ובכלל זה גם כלים, דגם בכלים יש דין בית הסתרים לענין טבילה.

ו. מלשון חדק, והוא כעין לשון היוצא מן היד. ר"מ.

ז. הלכות פרה אדומה ספ"ב, והוא מהמשנה י"ב ח', ושם ידות הכלים החדוקות היא מח' ריב"נ ורבנן, והלכה כרבנן. והנה לא נזכר במשנה דין חיבור של אלו לענין טומאה, ובר"מ שם כתב שידות הכלים הקדוחות הרי הם חיבור לטומאה והזאה אמנם בחדוקות רק כתב שהם אינן חיבור להזאה. אמנם, ממה נפשך, אי לא הוי חבור לטומאה כלל, א"כ לא הוי בכלל ידות הכלים ואמאי תהני ליה הזאה, אלא ע"כ היה בדין שיהא חיבור בין לטומאה ובין להזאה כיון שהוא נתרבה מדין ידות, וגן היא פשטות הראשונים שם בשבת וכן בדברי הר"ש כלים פרק כ', אלא גזרו חכמים שדווקא בידות הכלים שנראים יותר כחלק מהכלי, מיהו יעוין במשנה אחרונה שם. ובמאירי שבת מח הביא שיש אומרים שלא מהני הזאה על ידות הכלים כיון דלא אתרבה אלא לטומאה. וצ"ע מכאן שמבואר שמהני הזאה, אך יתכן שאין כוונת המשנה כלל לענין הזאה אלא לענין טומאה, אך גם זה צ"ע שעד השתא לא אשמועינן בידות הכלים שיהו קדוחות, וכן יש לעיין עוד מהא דבעינן להטביל ידות הכלים כדמוכח בפ"י דמקוואות, ואי כל מה שנתרבה יד הוא לטומאה ולא לטהרה אמאי יש להטבילה, ודעת הראשונים האחרים הוא פשוט כיון שאתרבי הרי הוא כגוף הכלי בין לענין טומאה טהרה במקווה וטהרת הזאה.

ח. ר"ת בתוס' מגילה כ, וכן בחגיגה כג. והנה מה שכתב רבנו תם שהטבילה הראשונה היא מחמת שלא מצינו הזאה ללא טבילה, נראה מזה שהוא מדא', אמנם בתוס' ישנים ביומא ח. כתבו שהוא מדברי סופרים.

ט. ר"מ פ"א מהלכות פרה ורש"י במגילה שם.

י. הלכות טומאת מות פ"ב. והוא פשטות דברי הגמ' קידושין סג: "הזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי למה

השמיני או התשיעי ואז היזה עלה לו במקום הזאה שביעי^א, אמנם מ"מ אי השהה הזאה הראשונה לאחר שלושה ימים מטומאתו יכול להזות מכאן ואילך ויעלה לו בתור הזאת שלישי.

לי אצטריך סד"א שלישי למעוטי שני שביעי למעוטי שישי דקא ממעט בימי טהרה, אבל היכא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה אימא שפיר דמי קמ"ל, והיינו דאצטריך קרא לומר שלא יפיש בימי טהרה, ומלשון הגמ' היה נראה שימים אלו נקראים ימי טהרה ובאמת מה שהוא ממתין יותר הוא משובח, ויש לעיין אמאי, עכ"פ כך היא פשוט דברי הגמ'. ויעוין במקד"ד ס' נ"א מש"כ בזה.

יא. בכ"מ: "וי"ל שרבינו סמך על מה ששנינו בפסיקתא וחטאו ביום השביעי לרבות הזיית שביעי שאם לא הוזה בשביעי מזה בשמיני ובתשיעי וכן בספרי אין לי אלא שביעי שמיני תשיעי עשירי מניין ת"ל וחטאו ביום השביעי ואח"כ וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב. וכן מצאתי בילקוט בשם ספרי זוטא יכול הזאת שביעי תהא סמוכה לשלישי אמר שוב בשביעי אם ללמד שביעי שהוא סמוך לשלישי כבר למד הא מה אני מקיים שביעי אפילו רחוק מן השלישי עכ"ל, ויעוין שם שהביא מדברי הר"ש פרוש אחר בבריתא זו, ולבסוף מסיק שהיתה לר"מ גרסא אחרת בגמ' קידושין.

דעת הרמב"ם בזמן הטבילה הרב אברהם דוד קורלנסקי

שייך טבילה אלא כשראו ליטהר א"כ
מ"ש יום השמיני מיום השביעי. ויעוין

איתא בספרי פרשת חוקת [הובא
ברמב"ם בפיה"מ פ"ב מ"א]

בזכר יצחק סימן א' ג' ע"ה דביאר דבאמת חלוק תוך ז' מלאחר ז' דכל שבעה חשיב דעצם הטומאה עליו ומש"ה לא שייך לטבול רק לאחר ההזאה אבל לאחר ז' דאינו אלא מחוסר טהרה כיון דהטבילה וההזאה שניהם חלקי הטהרה כמו דיכול להזות קודם הטבילה ה"ה דיכול להקדים הטבילה להזאה וע"ד זה נראה בחזו"א סימן ט"ו סקי"ט אמנם צ"ע דהא מבואר ברמב"ם דאף באופן שהתחיל להזות כמה ימים אחר שנטמא ג"כ נאמר כלל זה דאם בא להזות הזאה שניה בשביעי לא מהני טבילה רק אחר הזאה ורק אם בא להזות בשמיני מהני טבילה קודם ההזאה וולפירוש זה הא כיון שכבר עברו ז' ימים מימי טומאתו אמאי נחשב טבילה בזמנה.

ונראה לבאר דהנה יש לחקור בהא דטמא מת טמא ז' ימים, האם הוי חומר טומאה של ז' ימים, או דבעיקר טומאתו אין בו חומרא של ז' ימים, אלא כל הדין דז' ימים נאמרו בסדר טהרתו דאינו יכול ליטהר אלא באופן שיזה ג' וז' ולכן לא נטהר אלא לאחר ז' ימים, אבל מצד חומר טומאתו לא הוי טומאה חמורה של ז' ימים אלא הוי טומאה כשאר טומאות [יעוין שיעורי רבנו הגרי"מ בעניני טהרות סימן כא' שתלה זאת בפלוגתא דהרמב"ם והרמב"ן].

והנה אי בעצם טומאתו הוי חומר טומאה של ז' ימים, א"כ ודאי ז' ימים אלו הוי הז' ימים מיום הטומאה, וכל שעבר ז' ימים מיום טומאתו כבר אין בו את חומר הטומאה של ז' ימים, אמנם אי כל הדין ז' ימים הוי בסדר הטהרה א"כ כל זמן שלא התחיל בטהרתו אין טומאתו שייכת לימים כלל ורק משהתחיל בסדר הטהרה נקבע בו דין של ז' ימים.

ומעתה נראה לומר דהרמב"ם ס"ל דהדין ז' ימים לא הוי בחומר הטומאה אלא בסדר הטהרה ומימלא כל זמן שלא התחיל בסדר הטהרה כלל לא נקבע דטומאתו שייכת לימים, ורק לאחר דהתחיל להזות נקבע שטומאתו הוי ז' ימים מחמת סדר הטהרה, ומתבארים היטב דברי הרמב"ם דאה"נ מיירי שהתחיל להזות ימים רבים לאחר שנטמא מ"מ כ"ז שלא הזה שלישי לא נקבע לו דין של ז' ימים, ורק לאחר שהתחיל להזות נקבע בו שסדר טהרתו הוי ז' ימים ולכן רק אם טובל אחר יום השביעי להזאתו מהני טבילתו, דרך בכה"ג נחשב לטובל לאחר ז', אבל קודם לכן אע"פ שהוי ז' ימים לאחר שנטמא לא חשיב טובל לאחר ז'. [יעוין ברש"ש בחגיגה דף כג' דדן אי אמרינן בט"מ עולה לרגלו, ונקט נפקמ"נ לאחר שהזה בשלישי אי אינו מטמא אלא ד' ימים, ומבואר מדבריו נמי דפשיטא ליה דקודם הזאה אין טומאתו שייכת לימים].

וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב, שהייתי אומר אם קדמה להזיה יצא, ת"ל וחטאו ואחר כך יכבס בגדיו, מבואר דאין הטבילה מטהרת אלא לאחר הזאה, ותמהו הראשונים דבפרה פ"ב מ"א תנן טבל את האזוב ביום והזה ביום כשר ביום והזה בלילה, בלילה והזה ביום פסול, אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום, מבואר דמהני טבילה קודם ההזאה, דהא הוא עצמו טובל בלילה ואח"כ מזה ביום, ותיירץ הרמב"ם בפיה"מ [שם] ובפרק יא' הל' ב' מפרה אדומה דכל מה דתניא בספרי דאין טבילה אלא לאחר הזאה היינו דוקא למי שהזה בשלישי ובא להזות בשביעי דאין טובל אלא לאחר ההזאה אבל אם הזה בשלישי ועבר שביעי ולא הזה יכול לטבול בכל עת שירצה בין ביום ובין בלילה בין קודם הזאה ובין לאחר הזאה. ומעתה מתפרשים דברי המשנה כפשוטה דהוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום היינו למי שעבר עליו שביעי ולא הזה דיכול לטבול אפילו בלילה ואפילו קודם ההזאה ולמחר ביום מזה.

ומבואר ברמב"ם שני חידושים א. דמי שהוזה עליו בשלישי ועבר יום השביעי ולא הוזה דיכול להזות בשמיני ותשיעי ולא אמרינן דבעינן דוקא שיהא בין הזאה להזאה ארבעה ימים וממילא בכה"ג שעבר שביעי ולא הוזה עליו נתבטלה ההזאה של יום השלישי וצריך להזות עוד פעם בהפרש של ארבעה ימים בין הזאה להזאה ב. דטבילה שלא בזמנה כשירה גם קודם ההזאה ודוקא טבילה ביום השביעי אינה כשירה אלא לאחר הזאה וכן שהיא כשירה בלילה.

והנה במה שחידש הרמב"ם דלא בעינן שיזה דוקא בהפרש של ארבעה ימים בין הזאה להזאה כ"ה נמי דעת הריב"א בתוספות ישנים ביומא דף ח' ע"א [ד"ה ר' יוסי] ותוס' ר"י הלבן ובפסקי הרי"ד במגילה דף כ' ע"א. אמנם יעוין בראב"ד [שם] דהשיג ע"ז דהא להדיא מבואר בסוגיא בקידושין דף ס"ב ע"א דלעולם מונה שלישי ושביעי ואינו מפיש בימי טהרה וכ"ה דעת רש"י בקידושין [שם] וכ"ה בתשובות הר"ש משאנץ הובא בכס"מ פ"א הל' ב' [אגרות רמ"ה סימן ע'] ובתוס' ביומא דף ח' ע"א [ד"ה מקשינן] וברשב"א ובריטב"א במגילה [שם] דהזאה פסולה בח' וט' עוד יעוין בהלכות קרבן פסח פ"ו הל' ו' דפליגי הרמב"ם והראב"ד

לשיטתם

ובדברי הרמב"ם דאיכא חילוק בין טבילה בזמנה דאינה אלא לאחר הזאה לטבילה שלא בזמנה שכשירה גם קודם הזאה לכאורה צ"ע דאי לא

בענין הזאה בזמנה מצווה הרב אהרון קרנ ינג

בגמ' יומא ח: "אלא דכולי
עלמא להני תנאי אמרינן טבילה

אלא בפעם האחרונה, ועכ"פ
מספק היא טמאה ואינה יכולה

לאכול בתרומה או לבא למקדש, ואי מה שטבילה בזמנה הוא להשיג תכלית הטהרה בזמנה מה ענין זה למקום שבו לא נטהרת לגמרי. ועוד קשה הרי בגמ' יומא פליגי אי מקשינן הזאה לטבילה ובתוס' שם הקשו אמאי פשיט ליה יותר טבילה מאשר הזאה, ואמרו שם שהוא מחמת סדר הפסוקים, והנה אי ענין טבילה בזמנה מצווה הוא מחמת הטהרה, א"כ אמאי צריך לומר אי מקשינן הזאה לטבילה מאי שנא טהרה הבאה על ידי טבילה מטהרה הבאה על ידי טבילה והזאה, וגם נראה מדברי הגמ' שאי לא מקשינן טבילה להזאה א"כ אין עליו חיוב לטבול ולהזות כלל ואי בעי נשאר בטומאתו, ויכול להיות מאן דס"ל שטבילה בזמנה מצווה אלא שלא מקישים הזאה לטבילה, ולדידיה מאי שנא טומאת מת מטומאת זיבה שבה יש טבילה בזמנה מצווה.

ואמנם כל זה קשה רק אי ננקוט שענין טב"מ הוא מחמת הטהרה המושגת בטבילה, אמנם לאור המתבאר שהוא דין במעשה הטבילה שהקפידה עליו התורה בזמן כל ענינו הוא רק לחפץ להיטהר שיעשה כן בדרך המעולה והוא דווקא בשעה שבה קבעה התורה זמן לעת הטהרה, והוא דין מדיני טהרת הטבילה שיהא בזמנו, וזהו דין דא' ולכת' יש לקיימו, ונחלקו תנאים בתוקף דין זה אי דוחים בעבורו איסורים אחרים וכמו שאמרו בגמ' לענין אי מחזר אחר הגמי וכן אי טובל ביוה"כ מחמת טבילה בזמנה מצווה, וכן אי צריך לטבול מחמת מה שאמרה התורה יום זה אפ' אי לא תושג הטהרה וכמו בגמ' בנדה, והיינו שגם לאחר שתטבול את כל טבילותיה מ"מ יכול להיות שהטהרה שהושגה בסופו של דבר היתה מחמת מה שהיא טבלה בזמן הראוי לה אפ' שבשעתו לא היה לה טהרה, ולכן גם שייך ענין הקש בין טבילה להזאה או לא, דמה שהתורה אמרה הוא דין בכל עניני טהרה שיהיו על הדרך המעולה, או רק בטבילה. ואלמלא דברי תוס' היה מקום לומר, שחלוק דין טהרת טבילה מטהרת הזאה. דטבילה בכל מקום הוא טהרה מושלמת, והיינו שהוא מעשה טהרה אחד וכל מעשה כזה אמרו להביא עימו טהרה, על זה נאמר שבזמנו מצווה, אמנם בהזאה כיון דבעינן שני הזאות והא בלא הא לא קיימא, אין כל הזאה היא מעשה מושלם לומר שהוא מביא את הטהרה אלא בצורף, ויתכן שלכן לא הקפידה בו תורה שיעשה בזמנו.

בזמנה מצווה והכא בהא קמיפלגי רבי מאיר סבר מקשינן הזאה לטבילה ור' יוסי סבר לא מקשינן הזאה לטבילה, ומבואר שאפ' שטבילה זמנה מצווה, מ"ה היא מח' תנאים אי הזאה בזמנה מצווה ג"כ כמו טבילה או לא. והנה בטעם הדבר אי טבילה בזמנה מצווה או לא מצינו בראשונים שהנדון הוא האם לשון התורה במה שאמרה לטבול לערב הוא בדווקא, וכן הוא בלשון רש"י שם ביומא ח: "טבילה בזמנה מצווה. דכת' [במדבר יט] וחסאו ביום השביעי וכבס בגדי ורחץ לא בא זה אלא ללמד על הטבילה שתהא ביום השביעי וכו' לא מקשינן. הזאה בזמנה לאו מצווה היא וכי כתיב שלישי ושביעי שלא יקדים וישהה בין הזאה להזאה ארבעה ימים אבל אם השהה הזאתו לזמן מרובה לית לן בה" [ורש"י כאן הוא לשיטתו כמו כן בקידושין שאין לאחר הפרש ארבעה ימים בין הזאה להזאה ודלא כשיטת הר"מ], וכן בשבת קכא: "טבילה בזמנה מצווה. דכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים [דברים כג]: וכו' ולמ"ד לאו מצווה קרא עצה טובה קמ"ל כדי שיעריב שמשו ביום לאחר טבילה שאם ימתין לטבול עד הלילה לא יהא לו הערב שמש עד ליל המחרת" והיינו שהנדון הוא אי נדרש לשון זה בדווקא. וכן הוא מתבאר מדברי התוס' שם, ששאלו אמאי פשיטא להו יותר טבילה מאשר הזאה וכתבו שהוא מחמת דרש ונראה מזה ג"כ שהוא מלשון הכתוב שקבע לו זמן, והיכא שהקפיד הכתוב ישנו לדין זה והיכן שלא הקפיד אין.

ויש לעיין בכלל בכל טבילה בזמנה מצווה, ובמשוכל ראשון היה נראה שענין המצווה הוא מחמת הטהרה המושגת בטבילה זו, ולכן יש ענין למהר טהרה זו, וזה בזמנה מצווה. אמנם יש לעיין לצד זה, הרי אי רוצה להשאיר בטומאתו רשאי וכן יכול להיטמא לאחר מכן לכל הטומאות שהרי אינו מוזהר על שמירת עצמו בטהרה, וא"כ מה שייך לומר שיהא הטבילה בזמנה מצווה. וכן יש להקשות עוד, דאם נאמר שענין טבילה בזמנה מצווה הוא כדי להיות טהור והוא התכלית של כל הטבילה, א"כ בגמ' נדה ל. שאמרו שם שאי טבילה בזמנה מצווה טובלת שלושים וחמש פעמים ואי לאו מצווה דיה לטבילה אחת באחרונה, והרי שם גם אי תטבול הרבה פעמים לא תהיה טהורה

בענין מי חטאת שאין בהם כדי הזאה המטמאים במגע הרב שרגא פייבל טעפ

במשנה כלים פ"א מ"א
מבואר שמי חטאת שאין

הנושא ואחד המסיט. וכן
הנוגע בצמר הנבילה או

שנגע בנימי המרכב מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא. שאי אפשר לנגוע בדברים אלו שלא יסיט אותן. ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש כדין הנושא."

ויש לעיין האם יתכן שאדם נוגע במי חטאת שיש בהם כדי הזאה ומ"מ אין הוא טמא משום נושא אלא רק מחמת נוגע, וזה נראה פשוט המשנה שיתכן כזה אופן. ונראה דכל זה הוא רק במה שהוא בעצמו נוגע במי חטאת שיש בהם כדי הזאה ולכן אנו אומרים שחשיב נושא אפ' שהוא רק נוגע, אבל אי שפכו עליו מי חטאת או שישב וזרקו על גביו נבלה בצמרה לא חשיב כאילו הוא נושא ובאמת יכול להיות אופן שבו הוא מטמא רק במגע ולא במשא. והאחרונים דנו לגבי מי חטאת שקרשו והם אינם משקה שכל יכול להיות ג"כ שהוא רק נוגע ולא נושא כיון שהוא קרוש אין אומרים בו שמגעו הרי הוא כמשאו, ודנו בזה האחרונים אי כה"ג חשיב מי חטאת הראויים להזאה. ובר מן דין מבואר שכדי להיטמא בהסט אינו צריך להסיט את כל שיעור המטמא והיינו שכמו כאן הוא לא צריך להסיט את כל שיעור ההזאה אלא די במה שהוא מסיט כל שהוא ממנו. ויש לעיין.

בהם כדי הזאה [שהוא שיעור כדי שיטביל ראשי האזוב] הרי הם מטמאים במגע אבל לא במשא, אבל מי חטאת שיש בהם כדי הזאה מטמאים את הנושא אותם לטמא אדם לטמא בגדים כדין כל טומאת חיבורין אבל אי נגע בהם בלבד הרי הוא טמא ואין בו טומאת חיבורין. והנה הר"ש במשנה זבים פ"ה מ"ח מיייתי לתוספתא: "הנוגע בצמר נבילה ובנימי מרכב ובמי חטאת שיש בהן כדי הזייה מטמא שנים ופוסל אחד שאי אפשר לנגוע שלא יסיט. פירש מטמא אחד ופוסל אחד. בקרן נבילה ובעץ של מרכב ובמי חטאת שאין בהן כדי הזייה מטמא אחד ופוסל אחד". והיינו שהנוגע בצמר של נבלה או במי חטאת שיש בהם כדי הזאה שהם יכולים לטמא במשא, אע"פ שהוא רק נוגע בכל זאת אנו אומרים שכיון שהוא במצב כזה שלא יכול להיות שלא יזיז את הטומאה לכן הוא נטמא כאילו הוא נושא ולא כאילו הוא נוגע. וכן הוא בר"מ בהל' אבות הטומאות פ"ו ה"ג: "מי חטאת שיש בהן כדי הזאה אע"פ שהן כנבילה וכמרכב שאין מטמאין בגדים אלא הנושאן הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא שאי אפשר שיגע במים שלא יסיט אותן וכבר ביארנו שאחד

להצלחה ברוחניות ובגשמיות

עוזיאל בן ציפורה, מירב בת אילנה, מלאכי בן מירב,
חגי יהודה בן מירב, אריאל בן מירב

לעילוי נשמת הרב שמעון בן יעקב
והצדקנית פעשע מרים בת מרדכי

בענין שיעור הזאה לדעת רבי יהודה הרב שי אסולין

במשנה פרה פי"ב מ"ה: "כמה יהא במים ויהיה בהם כדי הזיה כדי שיטביל

ראשי גבעולין ויזה. רבי יהודה אומר רואים אותם כאלו הן על אזור של נחשת". ובאור מח' רבי יהודה ורבנן, דלרבנן צריך שיהא שיעור הזאה בפועל והיינו גם מה שהאזור בולע הוא בכלל השיעור ואי היה שיעור הזאה שהוא ללא מה שהאזור בולע לא מטמא במשא מפני כן. ולרבי יהודה, לא משגיחים במה שהאזור בולע, והיו משערים כאילו היה של נחושת שאינו בולע והוא שיעור יותר קטן מדברי חכמים, ולא נתבאר אי באמת לרבי יהודה הוא צריך שיעור יותר גדול בשביל הזאה, דכיון שסוף סוף האזור בולע לא נשתייר בו שיעור, אמנם בר"ב כאן והוא מהר"ש כת"י כתב: "דרואים המים הבלועים באזור כאילו הן בעין להשלים שיעור הזאה להיות הנושאן טמא. והא דכתיב ומזה מי הנדה דדרשינן מיניה לנושא כשיעור הזאה, היינו שאילו היו בעין היה בהן שיעור הזאה". והיינו שלפי רבי יהודה הכונה היא שראויים את המים שבלע האזור כאילו הם בעין ומצטרף מה שבלע האזור למה שחוצה לו, ואין הכוונה שלא משגיחים בשיעור זה אלא חשיב כאילו הוא בעין, וזאת משום דכתיב ה"מזה" ומשם ילפינן לכל הנושא שהוא מטמא, ולא יתכן שמוציא קרא מפשטיה, ולכן באמת לרבי יהודה אי הוא עצמו הזה בשיעור כזה שהיה על האזור נטמא דחשיב כאילו היה בעין, אבל הא מיהת לכא' אין ההזאה עצמה כשרה כיון שלא היה בה שיעור שמגיע אל המזה והאזור כיון שהאזור בלע.

וההבנה בדברי הר"ש שלא יתכן שבמה שאמרה תורה שיעור של כדי הזאה וזה מה שמטמא במשא שיהא תלוי במה שהאזור בולע שאין כל האזורים שווים שיש שבולע יותר ויש שבולע פחות, ולכן שיעור ההזאה כדי לטמא במשא הוא שיעור קבוע שכאילו היה האזור של נחושת, ושיעור זה הוא מהלכות שיעורין כיון שהוא נקבע ללא התחשבות באזור [ולענין הכלי נראה שלא חשו בו, כיון שצריך שהמעשה טבילה באזור יהא במים כאלה שיש בהם שיעור ודאי שהוא צריך להטביל במים עם שיעור וזה כמוכן

לאחר שכבר הכלי בלע, ולכל נושא מים שיש בהם שיעור הזיה לא מתחשבים

במה שיכולים להיות בכלי והכלי יבלע, כיון שיכול להזות בכלי של נחושת ולא יבלע מהנין, ואמנם לרבנן נראה הוא שיעור מציאותי שיש בו כדי הזיה כולל מה שהאזור בולע והיינו מה שהוא באמת צריך כדי להזות.

ובגמ' נדה יג: מייתי הגמ' לדברי רבי יהודה כאן, וכתב על זה התוס' הרא"ש: "וא"ת האיך יזה והאמרין לעיל פ"ק דשיעור הזאה הוא כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה ואי בליעת הכלי הוי בכלל שיעור זה א"כ לא יסאר כדי לטבול ראשי גבעולין ואיך יוכל להזות וי"ל דנהי דלא יסאר כדי טבילת ראשי גבעולין יטבול ראשי העלים שבראש האזור". ויש לעיין בדבריו, דמה הביא ממרחק לחמו בפ"ק, הרי היא היא המשנה שעליה קאי דברי רבי יהודה, ועוד אמאי כתב בליעת הכלי הרי כאן מיירי באזור, ועוד מה תרץ הרי אי השיעור הוא כדי שיזה בראשי הגבעולין מה מהני מה שיש בו שיעור להטביל את העלים.

והיה נראה לפרש בדבריו שקאי אדברי רבנן, ולכן הביא את ריש המשנה, דהגם שהם חשבו מה שהאזור בולע שיש להשלים שיעור זה מ"מ עדיין הכלי עצמו בולע, ועל זה כתב שמ"מ כלפי הכלי מהני מה שהוא יכול להטביל בו את ראשי העלים, אבל יותר נראה לפרש שכוונתו היא להקשות על דברי רבי יהודה, דהגם שאין משגיחים במה שהאזור בולע מ"מ הרי אין בו שיעור ושאלתו היא על האזור דווקא ולא על הכלי, וכתב שמ"מ מהני מה שהוא מטביל בו את ראשי העלים להזות שהוא בכלל טבילת אזור ולא בעינן בגבעולים ממש לגבי הזאה, והיינו שלשיעור הזאה הוא בדווקא אי היה בו שיעור גבעולים, אבל לענין כשרות ההזאה מהני אי היה גם בעלים, ובא ליישב את מה שהוקשה לעיל דהיאך יתכן שלרבי יהודה השיעור הוא כאילו אינו בולע והרי הוא באמת בולע ואין בו שיעור ועל זה כתב שהגם שהוא בולע וחסר בו השיעור של גבעולים מ"מ ההזאה כשרה כיון שהוא יכול להטביל בעלים, וא"ש לשון הכתוב שהמזה טמא וההזאה ג"כ חשיב הזאה כשרה.

בחידוש הרש"ש בנוגע בחרב עולה לרגליו הרב שמשון הלוי דינר

בחרב כחלל גם מפ' מטות דכתיב "כל הורג

נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי", ובהאי קרא נזכר להדיא הזאה שלישי ושביעי, אבל הרמב"ן לטעמיה בפ' מטות דמפיק הך קרא לטומאת משא, ולענין חרב כחלל יליף רק מפ' חוקת ושם נזכר רק טומאת שבעת ימים ולא הזאת שלישי ושביעי.

והנה ביומא [שם] אמרינן לענין פלוגתת ר"מ ורבנן אם הזאה בזמנה מצוה, דלכו"ע טבילה בזמנה מצוה, ופירש"י ותוס' דכתיב בטמא מת ורחץ במים וטהר בערב. [ועי' חת"ס נדה ל' א' דעמד על רש"י שלא פי' כמו שפי' בשבת (קיא.) דילפינן מבעל קרי דכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים, ובי' דלרבי מאיר ילפינן דוקא מטמא מת ע"ש הטעם], ופליגי רבי מאיר ורבנן אם מקשינן הזאה לטבילה או לא. ולדברי הגרי"ז הנ"ל יתכן לומר דפלוגתת ר"מ ורבנן רק בהזאה של טמא מת שנזכר בפ' חוקת והוקש לטבילה, אבל הזאה של הנוגע בחרב שמקורו מפ' מטות י"ל דלכו"ע אין הזאה בזמנה מצוה, דהזאה זו לא הוקש לטבילה דהחויב טבילה נזכר בפ' חוקת וההזאה בפ' מטות. [ולא ילפינן מטמא מת דאין טומאתו חמורה ממש כטמא מת, כמש"כ הרמב"ם בהל' נזירות שם שאין הנזיר מגלח עליה, ולפי' המבוי' בפ"ג מביאת מקדש הי"ד אין חייבין עליו על ביאת מקדש. וע"ע חת"ס נדה שם לענין טבילה בזמנה דלמאן דיליף מטמא מת לא ילפינן לבעל קרי שאין טומאתו חמורה כטמא מת, ואין בבעל קרי מצות טבילה בזמנה].

ומיושב בזה קושיית המקדש דוד על הרש"ש, דאה"נ הנוגע בחרב עולה לרגליו ואעפ"כ אמרו בגמ' דיום הרביעי לא ליבעי הזאה, דאי משום שמא נגע בכלי שנגע במת, לא בעי הזאה בזמנה וסגי בהזאה של מחר.

כתב הרש"ש חגיגה כג: "אבל אני באתי לדון

בדבר חדש, והוא דאם נגע אדם או כלים בכלים שנטמאו במת ביום הז' שלהם אחר הזאה קודם טבילה, יעלו לרגלם ואינם טעונים רק טבילה והערב שמש כמוהם, וכמו כן בכל יום מיום הראשון ואילך יושלם טומאתם יחד עם הכלים שקבלו טומאתם מהם שלא יהיו הם חמורים ממטמאם".

ובמקדש דוד ריש סי' מ"ט הקשה מגמ' יומא ח' ב' דלרבי מאיר מזין על כהן גדול כל שבעת הימים שקודם יוהכ"פ משום דהזאה בזמנה מצוה. והקשו בגמ' בשלמא ראשון שמא שלישי שני שמא שלישי וכו' אלא רביעי למה לי הזאה כלל לא בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי. ע"ש. ולדברי הרש"ש אכתי איכא לספוקי שמא נגע ביום קודם פרישתו בכלים שנגעו במת בשלישי שלהם לאחר הזאה, או ביום פרישתו ברביעי שלהם, ויום רביעי לפרישתו הוא שביעי שלו וטעון הזאה.

ובקה"י טהרות סי' י"ח כתב דאפשר לקיים דברי הרש"ש בשיטת בעל המאור חולין ע"א ב' והרמב"ן בפ' חוקת ובב"ב דף כ' א' דאדם שנגע בחרב אף שטמא שבעת ימים אינו טעון הזאה, ע"ש, אמנם הרש"ש כתב דבריו להדיא בשיטת תוס' בנזיר נ"ד ב' [וכן דעת הרמב"ם פ"ז מנזירות ה"ח ועוד ראשונים] דגם אדם שנטמא מחרב טעון הזאה שלישי ושביעי וצ"ע.

והנה הרמב"ן בפ' חוקת ב' דעתו דאינו טעון הזאה שלישי ושביעי, משום דבפסוק של הזאה לא נזכר "חלל חרב" כמו שנזכר בפסוק של טומאת שבעת ימים, ובדעת הרמב"ם שטעון הזאה ב' בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת פ' מטות, דהרמב"ם לטעמיה דמפיק לדינא דנוגע

ביאור שיעור אזור שלא נגמל ושנשר נצו הרב יהודה זייבלד

תנן [פרה פ"א מ"ז], אין מזין לא ביונקות ולא בתמורות אין חייבין על היונקות על ביאת המקדש רא"א אף לא על התמורות אלו הן היונקות גבעולין שלא גמלו. ובתוספתא [פ"א ה"ז-ז] איתא, אין מזין לא ביונקת ולא בתמורות, אם הזה ביונקות ונכנס למקדש פטור, בתמורות ונכנס למקדש חייב, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים בתמורות ונכנס למקדש פטור, ביונקות ונכנס למקדש חייב. אלו הן היונקות גבעולין שלא גמרו תמורות שלא הניצו כל עקר דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים תמורות גבעולין שלא גמרו ויונקות שלא הניצו כל עקר. ומבואר בתוספתא דלכתחילה אין האזור כשר אלא משגמר, ופסול בדיעבד אם הזה בו קודם שהניצו כל עיקר, והוא הנקרא 'תמורות' לדעת רבי מאיר ו'יונקות' לדברי חכמים, ואם הזה באלו, לא נטהר מטומאתו וחייב על ביאת מקדש. ואם הזה אחר שכבר הניצו אבל עדיין לא גמרו, והן הנקראים 'יונקות' לדברי רבי מאיר ו'תמורות' לדברי חכמים. אם הזה בהם חוזר ומזה, אך פטור על ביאת מקדש.

ועוד ברייתא שנויה בתוספתא [פ"ה ב"א], איזור אימתי כשר להזות בו משישיר את ניצו, הזה בו עד שלא ישיר את ניצו, רבי פוסל ור' אלעזר בר' שמעון מכשיר. ובחזו"א [ס"ד י"ד ס"ק יא] דן במה נחלקו, וכתב דיש לומר דפליגי מה נקרא 'גמרו' שבזה כשר לכתחילה וכאמור באידך ברייתא, ואם כן הלכה כרבי מחבירו, ו'גמרו' היינו רק משהשיר את ניצו. אך צידד עוד דלכו"ע גבעולין שלא גמרו היינו קודם שישיר את ניצו, אלא דברי פליג אאידך ברייתא וס"ל דלא סגי בגמרו גרידא עד שגם ישיר ניצו, ואם כן סתם מתני' ואידך ברייתא דנקטו דסגי בגמרו, דלא כרבי נינהו. וצ"ל עוד דראב"ש מכשיר לכתחילה, דאל"כ מתני' דמכשירה בגמרו לכתחילה, דלא כמאן.

והביא בחזו"א דברי הרע"ב שהעתיק לשון הרמב"ם בפירוש המשניות, דגבעולין שלא גמלו היינו כל זמן שהפרח מונח בתוך כיסו קודם שיפתח, ופירש שלדרכו כוונת רבי בתוספתא שכאשר הפרח נפתח נושר ניצו, ואם כן דברי רבי על השרת הנץ הן הן דברי המשנה על גמילת הגבעולין. ודבריו צ"ע מצד המציאות, שבמין הידוע שהוא האזור, שתרגמו רס"ג 'צעתר' והוא הזעתר הידוע, אין פרחים הנפתחים ואין נשירת נץ בשעת פתיחת פרחים.

אכן מעיון בגוף דברי הרמב"ם בפיה"מ נראה ברור דהפרח הנפתח דמייירי ביה הוא ניהו הנץ עצמו, ואינו דבר אחר. והוא לבלוב של העלים העתידיים לצמח, שבאזור הוא במראה לבן כפרחים. ועניין הנשירה הוא שהנץ מבשיל והופך ממראה לבן לעלה ירוק כשאר עלי האזור, ואז הוא נגמל כלשון המשנה. ואכן גם לפי זה דברי רבי על השרת הנץ הן הן דברי המשנה על גמילת הגבעולין והלכה כרבי.

דהנה מה שתרגמו כל המתרגמים בלשון הרמב"ם בפיה"מ ל'פרח', הוא מש"כ הרמב"ם 'אלנור' בל"ע. ואף שתיבה זו מתפרשת באופנים נוספים, היה נראה שנכון לתרגם 'פרח' משום שבהמשך כתב הרמב"ם שלפני שנפתח הוא אסוף ב'כס' אחד, ו'כס' הוא גביע. אך הכרח זה אינו נראה, שכן 'כס' מתפרש גם 'גוש', וכוונת הרמב"ם שהנץ כנוס בגוש אחד. ו'אלנור' אינו פרח אלא הנץ.

והדברים מפורשים בתרגומו של ר"י אבן תיבון, אבי המתרגמים, [לספר השרשים לר"י אבן ג'נאח - שורש גבעל], שדבריו הם כפי הנראה מקור דברי הרמב"ם בפיה"מ. ומאחר שר"י אבן ג'נאח כתב ב' מהדורות לספר השרשים, ור"י אבן תיבון תרגם מהדור"ק, אעתיק בזה לשונו במהדור"ב ללה"ק לפי דרכו של ר"י אבן תיבון. והוא: **גבעל**. ופירושו אצלי מזדקן [כ'הל' - זקן, וריב"ת לא תרגם תיבות אלו]. יאמור יזדקן הצמח כאשר יתפשט בנצה [אלנור' במקור, וריב"ת לא תרגמו 'פרח' אלא 'נצה']. והראיה על אמיתות זה הפירוש, מה שאמרה **המשנה אילו הן היונקות גבעולין [שלא גמלו]**. וראיתי בפירוש מלות **המשנה [יונקות] גבעולין שלא גמלו דכת' ילכו יונקותיו**. ואמרם **ביונקות גבעולין [שלא גמלו]**. ראיה על שהגבעולין הצמחים שעשו נצה [מנורה], היינו בעלי 'נור', שלתרגום ריב"ת היינו נצה, כי פירוש **שלא גמלו** - לא נקשרו, כלומר

בישוב דעת רש"י בדיין טבילה טמא מת הרב יהודה מיכאל כהן

במשנה במסכת מגילה כ': "אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר", ורש"י שם פרש "אין טובלין" דקאי על טבילה של יום השביעי של טמא מת. והקשו שם בתוס' דאי מיירי בטבילה של טמא מת אמאי יכול להיות רק ביום, הרי אי הוא לפני הזהה יכול לטבול בלילה [וכמו נכתבו שם לשיטתם, יעו"ש] ואי הוא אחר שעבר הזמן ודאי שיכול לטבול בלילה, ואי הוא ביום הזההה כיון שהזאה עצמה היא רק ביום א"כ פשיטא שלא יכול לטבול לפני כן והוא בלילה ומחמת כן עולה שטבילה זו היא ביום ולא אצטרך מתניתין לאשמועינן.

ונראה בישוב דעת רש"י, דהנה בגמ' שם אמרו: "וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכו' פשיטא מ"ש שומרת יום כנגד יום מכל חייבי טבילות איצטרך סלקא דעתך אמינא תיהוי כראיה ראשונה של זב וראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה בעל קרי טובל ביום האי נמי ליטבול ביומיה והא ביממא לא מצי טבול דכתיב כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה בליליא מיהת ליעביד מקצת שימור ותיטבול קמ"ל כיון דבעיא ספירה ספירה ביממא היא", והיינו שהיה צד לומר שראיה ראשונה של זבה תהיה כמו בעל קרי ומחמת כן תוכל לטבול בלילה, ואינו כן אלא היא טובלת ביום דווקא כיון שהיא צריכה שימור וזה אי אפשר להיות בלילה כיון שספירת לילה אינה ספירה, ולכן היא טובלת ביום.

ונראה כוונת רש"י לומר שכמו שזב וזבה טובלים ביום כיון שלפני כן בלילה לא הגיע הזמן של הטהרה שלהם כיון שלא עביד בהו שימור ביום השביעי, אמנם אלמלא זה ההינו אומרים שכיון שהגיע היום השביעי מהני ליה טבילה אלא כיון שיש הלכה של שימור אינו יכול לטבול בלילה, אך הא מיהת זמן הטהרה של היום השביעי הגיע כבר בלילה, וא"כ בטמא מת שאין בו הלכה של שימור כין שהגיע היום השביעי זמן הטהרה באמת הגיע כבר בלילה. וכיון שנאמר ביום השביעי על הזאה דווקא, א"כ נאמר שבזה הקפידה התורה שיהא ביום אבל מה שהוא טובל הוא אינו מחמת מה שהוא מזה אלא זה תלוי ביום השביעי והטבילה הזו תהיה כאילו כמו בעל קרי שהוא טבילה ללא שימור וזמנה הוא רק משהגיע השביעי והיה יכול להיות בלילה [אפ' שהוא רק טבילה אחת], קמ"ל ההקש שאינו כן אלא הטבילה הזו היא דווקא ביום השביעי וכמו ההזאה, והיינו שטהרת הטמא מת בכל טהרתו היא דווקא ביום השביעי ולא בלילה קודם, והחידוש בזה הוא על מה שלא מועיל הטבילה לילה קודם ולא מה שמועלת לאחר מכן.

ואמנם, מתבאר מדברי רש"י שלא היה די במה שהתורה אמרה לטבול בשביעי ויהא טהור בערב, לומר שלא יכול לטבול קודם אלא היה צריך גם הקש לומר שלא יהני בזה הטבילה, וכן הר"ש בסוף מסכת פרה הקשה כן על רש"י: "וקצת קשה לפרוש הקונטרס דלמה לי למילף ההיא טבילה מהזאה והא בהדיא כתיב ורחץ במים וטהר בערב ש"מ דטבילה ביום הוא ומיהו יתכן שטובל בלילה והערב שמש אחר כך". אך נראה, שבאמת במה שהתורה אמרה טבילה בזה אין הוא ממש כשאר המקומות שבה אמרה התורה לטבול מטומאה, ומזה אין ראיה שזו היא טבילה בזמנה.

ומצינו כעין זה בדברי הגר"א [הובא בפרוש כתר כהונה על הספרי]: "ורחץ במים וטהר עד הערב שינה כיון דבכל מקום כתיב וטמא עד הערב וטהר לפי שחז"ל אמרו במשנה טבל את האזור ביום והזה ביום כשר ביום והזה בלילה בלילה והזה ביום פסול אבל הוא עצמו טובל בלילה וזה פרוש הפסוק וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב ששני הדברים הללו יכול לעשות בערב כביסה ורחיצה וזבה יטהר", והיינו שאין ראיה מלשון התורה כאן שהוא ענין לקבוע זמן לטבילה ומחמת כן הוצרך רש"י ללמוד שהוא מחמת טעם אחר ועל זה אמר שהוא מחמת ההקש. וכמבואר.

עד מתי היו משתמשים באפר פרה אדומה הרב אליעזר הכהן רבינוביץ

טמאות מחמת ארץ העמים
אבל בארץ ישראל היה להם

אף שלא שרפו עוד פרה
אחר חורבן בית שני, מ"מ

הזאה. ואפילו בסוף האמוראים דמסתמא פסקה להם הזאה לבני ישראל אפילו הכי היו עולין לארץ ישראל מפני חבתן [עכ"ל]. והנה לפי המבואר לעיל יוצא כי רק בארץ ישראל היו נוהגים להזות אפר פרה אחר חורבן הבית, ולזה דייקו חז"ל כי חבירא מדכן בגליל שהוא א"י, משא"כ בבבל שיש בה טומאת ארץ העמים, וכ"ה להדיא בספר התרומה הנ"ל. – וראה גם בדברי התוספות בבכורות [כ"ז ע"ב].

ובשו"ת הרי"ד לרבינו ישעיה מטרנאני [סימן כ"ה] כתב בזה"ל: ונ"ל לתרץ לפי הדחק דאע"ג דחורבן בית המקדש היה להם עדיין אפר פרה שהיה מתחלק לכל המשמרות ועד שהספיק להם אותו האפר היו נטהרין בו טמאי מתים שבארץ ישראל – אבל בבבל שהיא חוצה לארץ זה לא יתכן כלל שיהיו אוכלין חוליהן בטהרה שהרי ארץ העמים טמאה כקברות ומה טהרה יכולין לעשות שם שהם טמאין בטומאה חמורה ורוצין להזהר מטומאה קלה, ורב דאשכחן בירושלמי דהוה אכיל חולין בטהרה נ"ל דוקא כשהיה דר בארץ ישראל קודם שירד לבבל אבל לאחר שירד בבבל לא היה יכול להזהר [עכ"ל].

אכן בספר כפתור ופרח [פרק י"ג] כתב בזה"ל: ואמת, כי כשגלו לבבל הביאו עמם אפר פרה, וכדאיתא בתוספתא מסכת פרה פרק ג' [הלכה ג]. רבי שמעון אומר אפר ירד עמם לבבל ועלה, אמרו לו, והלא ניטמאה בארץ העמים, א"ל, לא גזרו טומאה בארץ העמים אלא לאחר שעלו מבבל, [ולאחר] חרבן היה להם אפר פרה שנעשית בבית שני, וכו' [עכ"ל]. – אך התם מיירי דוקא לפני בית שני שאז לא גזרו טומאה על ארץ העמים, משא"כ לאחר חרבן הבית השני היה אפר פרה רק בא"י וכו"ל. וראה במשנה למלך הלכות אבל [פ"ג ה"א] שכתב חז"ל: וזכורני שראיתי במקום אחד, דכשגלו לבבל הוליכו עמם אפר פרה [עכ"ל]. וכבר כתבו שכפי הנראה נתכוין לתוספתא הנ"ל בפרה.

והנה במדרש לקח טוב הנקרא פסיקתא זוטרתא בפרשת שמות [ד' ו'] ובריש פרשת תזריע, איתא א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש אין טהרה ממת ואין טומאה ממצורע, – ובשו"ת הרי"ד [סימן א'] כתב: ור' יוחנן סברא דנפשיה קאמר דלאו אמילתא דרבנן קאי לפרוש, אלא פסק הלכתא אתא לאשמעינן, ובימרי ר' יוחנן לא היה אפר פרה [עכ"ל]. [אך הוא עצמו בתשובה אחרת כתב שהיה אפר פרה בזמן האמוראים וכו"ל].

ולפי משנ"ת כי גם בימי האמוראים היה אפר אפר יש לתמוה האין יתכן לומר כי משחרב ביהמ"ק אין לנו אפר פרה חדש רק ממה שנשאר מזמן הבית, וכשנגמר נתבטל לגמרי הטהרה ממת, ומשו"ה תלה זה בזמן החורבן דמאותה שעה תו א"א לעשות עוד אפר פרה, וה"נ לענין נגעים הכונה שמזמן החורבן התחילו להתמעט כהנים הראויים להורות עד שנפסק לגמרי, וכמו שנתבאר.

מצינו להראשונים שכתבו, דגם אחר חורבן הבית היה יכולין לטהר מאפר פרה, דהיינו שנשאר משריפת הפרות שנעשו בזמן הבית, והזו ממנו על טמאי מתים, – ושורש הענין הוא מהא דאיתא במסכת נדה [ו' ע"ב] קדש בימי רבי מי הואי כדעולא, דאמר עולא חבירא מדכן בגלילא, הכא נמי בימי רבי, וכ"ה במסכת חגיגה [כ"ד ע"ב].

ופירש רש"י בנדה: חבירא מדכן בגלילא, חבירים שבגליל מטהרים יינם לנסכים ושמן למנחות שמא יבנה בהמ"ק בימיהם ולעולם קדש הו, והרשב"א שם כתב: ומשני חבירא מדכן בגלילא כלומר דכיון שהיו קרובין לחורבן הבית היו מצפיין לבנינו והיו עדיין מרגילין עצמן לטהר חוליהן בטהרת הקדש, – וע"ע בריטב"א שם, ובמאירי שם ובחגיגה, וראה גם בהגהת הרש"ש שם.

ויש להבין האין היו יכולים לאכול חולין בטהרה, דמה יעשה מי שנטמא במת, ואטו רק אלו שלא נטמאו לעולם מזמן החורבן רק הם אכלו חולין בטהרה, וע"כ שהיה להם אפר פרה והיו מטהרים אותם.

וכ"כ להדיא הר"ש במסכת חלה [פ"ד מ"ז]: ובימי חכמים היו מזין בא"י כדאמרינן חבירא מדכן בגלילא, אבל עכשיו בטלה אפר פרה לא משתכח כהן טהור דאע"פ שיכולין לטבול לשאר טומאות וגם על טומאת מת הוזהרו מ"מ אין יכול ליהזר מטומאת כלי מתכות שהיו באהל המת ומטמאים גם הם אחריני באהל דחורבן הרי הוא כחלל אף לטמא אחרים באהל.

ובתוספות רי"ד במסכת חגיגה שם כתב: וקשיא לי כיון דלאחר החורבן מיירי ומי יטהרם מטומאת מת אם נגעו במתים או באדם שנגע במת או בכלים שנגעו במת היאך יטהרו לעולם בלא אפר פרה שיזו [שלישי] שלישי ושביעי ואחר חרבן הבית מי הוה אפר פרה. וא"ת שנשאר אפר פרה בארץ ישראל והי' מזין ממנו והביאו מארץ יהודה לגליל והרי רצועה של כותים מפסקת ואין חטאות ניצלת בצמיד פתיל. וי"ל שהי' להם אפר פרה מקודם לכן בגליל ואח"כ נתיישבו הכותים באותה הרצועה והיו נטהרים מטומאת מת בגליל ועמ"ש בתשובות. ובתפארת ישראל על מסכת אהלות [פ"ח מ"ט יכין סקפ"ה] כתב: וש"מ שבימי רבי שהיה כמו קרוב למאה שנה אחר החורבן עדיין היה להן אפר פרה.

ובספר התרומה [הלכות ארץ ישראל] כתב בזה"ל: ולא מיבעיא בימי התנאים שהם יכולים להפריש תרומות ומעשרות בטהרה ואפילו לאחר חורבן שהיה להם אפר מן הפרה שנעשית בפני הבית – אלא אפילו האמוראים שהיו הרבה דורות אחר חורבן היה להן אפר פרה, – והא דאמר רב נחמן פרק עד כמה [כ"ה] וכי הזאה יש לנו בחוצה להם לא היה אפר פרה כי לא תועיל להם דלעולם יהיו התרומות

המשך מעמוד הקודם

שהציץ [מנורה, כ"ל] לא נקשר [עדיין]. כמו שנאמר **ויצץ ציץ ויגמל שקדים**, כלומר הם בעלי ציץ וקשורי שקדים. עכ"ד.

ובדברי ר"י אבן ג'נאח מבואר להדיא שהגבעול הוא עצמו ה'אלנור' וכאמור, ובתרגום ר"י אבן תיבון מבואר שהוא ה'נצה' וכאמור. וכוונת הרמב"ם בפי"ה מ' שקודם שנגמל ונגמר אין עליו נפתחים, ואחר שנגמר נפתחים העלים.

ויעיון בספר המדריך המספיק לרבי תנחום הירושלמי, שהיה מבית מדרשו של הרמב"ם: "והנצה [אלנור] לפני פתיחתה והיא עודה פקעים, תקרא **גבעולין**. ועוד כל צמח בנצתו לפני פתיחתו יקרא **גבעול: והפשתה גבעול**. ואמר בתיאור ההדס המשולש **שלשה עליו בגבעול אחד**, והכוונה בזה שורה אחת, כפי הידוע מההדס המשולש שהיו שלשה עלים בשורה. ונראה ברור שר"ת הירושלמי ראה שתיבת 'גבעול' משמשת גם לקני ההדס בלשון הרמב"ם [לולב

באור ענין טהרה מט"מ על ידי פרה אדומה הרב יחיאל זושא רוט

הרמב"ן בפרשת אחרי מות, מבאר את ענין שעיר המשתלח ביום הכיפורים וז"ל: "ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול [פרק מן] לפיכך היו נותנין לו לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקדוש ברוך הוא לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר החטאת וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר ונשא השעיר עליו. וכו'. וזה סוד הענין, כי היו עובדים לאלהים אחרים, הם המלאכים, עושים להם קרבנות והם להם לריח ניחוח כענין שנאמר [יחזקאל טז יח יט] ושמיני וקטרת נתת לפניכם, ולחמי אשר נתתי לך סולת ושמן ודבש האכלתיך ונתתיהו לפניכם לריח ניחוח ויהי נאם ה' אלהים. ואתה צריך להתבונן בכתוב במקרא ובמסורת וכו', והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקדוש ברוך הוא ביום הכפורים שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החרבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו וכו' ואין הכונה בשעיר המשתלח שיהיה קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כונתנו לעשות רצון בוראנו שצונו כך. והמשל בזה, כמי שעשה סעודה לאדון וצוה האדון את האיש העושה הסעודה תן מנה אחת לעבדי פלוני, שאין העושה הסעודה נותן כלום לעבד ההוא ולא לכבודו יעשה עמו, רק הכל נתן לאדון והאדון נותן פרס לעבדו, ושומר זה מצותו ועשה לכבוד האדון כל אשר צוהו, ואמנם האדון לחמלתו על בעל הסעודה רצה שיהיו כל עבדיו נהנין ממנה שיספר בשבחיו ולא בגנותו. וזה טעם הגורלות, וכו'."

ומבאר מדברי הרמב"ן, דטעם שעיר המשתלח הוא כעין דורון ומתנה מה' לכוחות הטומאה, ואין זה בא מאיתנו כלל, אלא חק הוא שצוה ה' כדי שלא יהא פתח למקטרג לקטרג על עם ישראל ביום הכיפורים, וזאת מחמת חיבתם של ישראל שרצה ה' לזככם ולטהרם ביום זה, וממשיך שם הרמב"ן: "מפני זה אמרו רבותינו דברים שיצר הרע מקטרג בהם ואומות העולם משיבין עליהם, לבישת שעטני ופרה אדומה ושעיר המשתלח. ולא מצאו בקרבנות תשובה לאומות העולם עלינו, כי הם על אישי ה', אבל בשעיר המשתלח ישיבו עלינו, כי יחשבו שאנו עושים כמעשיהם. וכן בפרה אדומה, מפני שהיא נעשית מחוץ למחנה, וענינה דומה לענין שעיר המשתלח להעביר רוח הטומאה, כענין שנאמר בעתיד [זכריה יג ב] את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ומזה תבין טעם כבוס בגדי המשלח את השעיר לעזאזל והשורף את הפרה, ומה שהזכירו רבותינו [זבחים קד א] בכבוס הבגדים של פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים". והיינו, שאומות העולם מקטרגים על עמ"י היאך אתם עושים כמעשנו להקריב לשדים ורוחות וכחות הטומאה, ולא הקשו על קרבנות סתם שנעשים בפנים, דהרי אלו לה' בלבד, אלא דווקא על קרבנות הנעשים בחוץ דנראה שהם לכוחות הטומאה. ומבאר בזה הרמב"ן שזה הטעם ג"כ בפרה אדומה שנעשת בחוץ, דענינה הוא להעביר את רוח הטומאה, ומחמת כן מקטרגים אומות העולם ומחמת זה הטעם יש טומאה למתעסק עם הפרה האדומה ומה שאין כן בכל הקרבנות מכיון שאין כולו לה'.

וכדברי הרמב"ן כן איתא ביוצרות לפרשת פרה, דאיתא התם: "והיא עשויה לטהר כל טמאה. ואפרה נעשה אב הטמאה. והיא מטהרת אבי אבות הטמאה", והיינו שהיא עצמה עשויה לטהרת כל טומאה והיא עצמה טמאה והיא גם מטהרת אבי אבות הטומאה, והנה יש לעיין הרי אבי אבות הטומאה הוא המת עצמו ולא באמת אין טהרה באפר פרה, וא"כ ע"כ כוונתו היא שענין עשיית פרה הוא טהרת לרוח טומאת מת הכללית ולא דווקא לטומאת מת פרטית, ובפרט שהבוא שם עוד: "קושט אפרה פרה. כל טהור מטמאה. ואין היא תעביר רוח הטמאה", והוא ממש כמטבע הלשון של הרמב"ן ונראה שהמכוון אחד.

הגליון הבא יעסוק בעניני טומאת בגדים

תגובות, חידו"ת, הארות והערות
עד 500 מילים

יש לשלוח למייל המערכת

נא לשלוח חומר מוקלד מוגה היטב

החומר יתקבל עד כא' תמוז

קובץ זה יוצא לאור

לקראת יום השנה החמישי לפטירתו כ"ו סיוון

של רבנו הגדול

אביהם ומאורם של ישראל

רבן של בני הישיבות מעתיק השמועה ומנחיל המסורה

מרן ראש הישיבה

רבי מיכל יהודה

ב"ר משה דוד

ליפקוביץ

זללה"ה

הוא הגבר אשר ברוחו הגדולה

החיה בדורינו את לימוד סדר טהרות בעיון

בייסוד

"רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון"

ברחבי ארץ הקודש

מתוך צוואתו הקדושה:

אבקש שכל מי שבא אליו

על ידי נחת רוח, שיעשה עבורי

דברים טובים לעילוי נשפתי

ובמיוחד ע"י צדקה וחסד.

להרבות לימוד התורה וכמו

לימוד טהרות בעיון.

אפריון נמטי להאי גברא רבא

הגאון רבי יצחק קורלנסקי

שליט"א

ראש רשת הכוללים

ללימוד סדר טהרות בעיון

יזכהו ה' שיפוצו מעינותיו חוצה

בעוד יסוד כוללים ומקומות תורה

מדן ועד באר שבע

לעיסוק בסדרי טהרות וזרעים.

לקבלת הקובץ במייל:

ולגליונות קודמים

T620@OKMAIL.CO.IL